

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בניים בני בני כשתילי זתים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת וירא

אות א

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני ולה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבניו ומוזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון הצבואר'
לזכות והצלחת

האשה
אסתר בת דינה אורה
ובתה היקרה הנולדה לה לעזל טוב
מינדל שתחי'
לאורך ימים ושנים טובות

זכות הצבואר הקדו'
הבטחותיו וברכותיו

יעצרו לה ולבעלה היקר שיחי' שיזכו
לגדלה לתורה ולחופה ויעששים טובים יחד
עם בניהם היקרים זאב ני"ו, שעחה ני"ו,
בליעא רבקה הי"ו לראות תמיד רוב שעחה
ונחת שתתן בריאות עושר ועושר ועתנך
שפע ברכה והצלחה ועלא ה' עשאלות
לבם לטובה ולברכה

לשוחפות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון

ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגיוון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאסקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת המליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרבנטיל (17) סניף 635
מספר החשבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו מן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודביו תורתו הקדושים וכן מכל
צרה וצוקה, וזושפע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי ומוזני ועל טוב סלה
כהנחתו
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעמיק ברבדי רבנו ולבארם בראוי עד היכן שמשנת ידנו, אולם דברי רבנו עמוקים מני ים ואין כמותנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו והעיונו,
ובדאי לא לקבוע כשה שכתב שזה הפרוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים הי"ו שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל
או רבותנו הקדמונים, בודאי לא על רבנו הקדוש ז"ע יהיה תלונתכם כי אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לטי מאלומדים אשר יכן וימצא פירושים ודרכים ויתר דאיים בהבנת דברי
רבנו, אא מנטי שמיצאם לרדנו ככרי שנוכל לתקנם ולשלכם במהרהודות הבאות, ובוה יהיה הלקו עמנו כוביזי הרבים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים,
וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פְּרֶשֶׁת וַיְרֵא

א

פְּסוּק (בראשית יח, א) 'וַיְרֵא אֵלָיו ה', רְמִי בַר חֲמָא בְּזַה שְׁהִיה יוֹם שְׁלִישִׁי פֶּרֶשׁ רִשׁ"י, לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, לְמִילְתּוֹ, וּמָנָא לִיה שְׁהִיה דְּוָקָא יוֹם אָמַר רְמִי בַר חֲמָא, יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ שְׁלִישִׁי, וְגַם מַה שְׁיִיכּוּ דְבַרֵּי רְמִי בַר חֲמָא לְהָא שְׁפַרְשׁ רִשׁ"י בְּתַחֲלָה לְבַקֵּר הָיָה וּבָא תְקַדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא וְכוּ', עב"ל. וּבְכֵר צְוָחוּ בּוֹ קַמְאֵי דְקַמְאֵי, מְאִי בְעֵי אֶת הַחוּלָה.

פסוק וירא אליו וכו' פרש רש"י לבקר את החולה יום שלישי למילתו היה

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

א

ענייני התרפאות אברהם ממילתו, וביאור פתיחת פתח לגרים על ידי המילה

הקדמונים הקשו קושיות עצומות בדברי רמי בר חמא¹, מְאִי בְעֵי – מה רצה רמי בר חמא להשמיענו בְּזַה שְׁהִיה יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ. וּמָנָא לִיה – מנין לו לרמי בר חמא, שְׁהִיה דְּוָקָא בְיוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ, ולא באחד משאר הימים שלאחר המילה. וְגַם הקשו, מַה שְׁיִיכּוּ דְבַרֵּי רְמִי בַר חֲמָא – מהי השייכות בין מה שהקב"ה בא ביום שלישי למילתו, לְהָא – עם מה שְׁפַרְשׁ רִשׁ"י בְּתַחֲלָה שֶהקב"ה נראה לאברהם כדי לְבַקֵּר אֶת

דקדוקים בטעם שנראה אליו הקב"ה, ובאיזה יום למילתו היה

בפסוק (בראשית יח, א) 'וַיְרֵא אֵלָיו ה', פֶּרֶשׁ רִשׁ"י, שֶהקב"ה נראה לאברהם, כְּדִי לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה – שהיה חולה מחמת שמל עצמו². אָמַר רְמִי בַר חֲמָא, אֹתוֹ יוֹם שָׁבוּ נִרְאָה הַקַּב"ה לְאַבְרָהָם, יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ הָיָה, וּבָא תְקַדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא וְכוּ' וּשְׁאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ, עב"ל.

וּבְכֵר צְוָחוּ בּוֹ קַמְאֵי דְקַמְאֵי – המפרשים

ציונים ומקורות

בהמשך דברי רבינו) בשם רבותיו. והקושיא הראשונה והשלישית שמביא רבינו, הובאו באותו לשון גם בספר עמק הלכה (לרבי מנחם מגלי ב"ב ברוך הלוי מלבו, בפסוק 'ויבן שם מזבח' – בראשית יב, ז). וראה בספר פורת יוסף (לבעל התולדות יעקב יוסף, בפרשתינו) שהביא שכבר צווחי ביה קמאי וכו', יעוד, מאי בעי רבי חמא כאן, דבלאו הכי אתי שפיר, ואם בא להודיענו שהיה יום שלישי למילתו, זהו גופיה מנא ליה, ואם נפקא ליה ממה דכתיב (בראשית לד, כה) 'זיהי ביום השלישי בהיותם כואבים,

א. לשון הפסוק, 'וַיְרֵא אֵלָיו ה' פְּאֵלְנֵי מְמַרָּא וְהוּא יִשָּׁב פְּתַח הָאֵקָל קָחַם הַיּוֹם'. ב. הם דברי רבי חמא בר חנינא בסוטה (יד, א). ג. לפנינו, רבי חמא בר חנינא. ד. הם דברי רבי חמא בר חנינא בכבא מציעא (פו, ב). ה. ראה בפירוש הרא"ם מזרחי, שבתוך דבריו יישב הדקדוקים שדקדק רבינו. וראה בזה במהרש"א (ח"א ב"מ פו, ב ד"ה ומ"ש ביום). וכעין זה הקשה בספר עמודיה שבעה (לרבי בצלאל ב"ר שלמה מקוברין, המכונה רבי בצלאל הדרשן, עמוד הראשון ברית אברהם אות ה, הו"ד

אֲבָרְהָם כְּדֵי לְרַפְּאוֹתוֹ, וְשָׁלַח לוֹ רַפְּאֵל לְרַפְּאוֹתוֹ (ב"מ פו, ב), וְלֹא הִקְפִּיד לְרַפְּאוֹת גַּם כָּל יְלִידֵי בֵּיתוֹ שֶׁנִּמְלְאוּ אִתּוֹ, וְכִי כִּף עוֹשֵׂין לְבַנְי לְוִיָּה (חולין ז, א), וְלָמָּה לֹא מְצִינּוּ בְּדַבְרֵי רַז"ל רְמוֹ מִזֶּה שְׁנֵם יְלִידֵי בֵּיתוֹ נִתְרַפְּאוּ אִתּוֹ,

וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדָּק, אִיךְ יִתְקַשֵּׁר סוּף הַפְּסוּק 'כָּחֵם הַיּוֹם' עִם 'וּיְרָא אֱלֹוִי'.

וְנִרְאָה לְתַרְנֵן, דְּרַמִּי בַר חֲמָא הֶרְגִּישׁ דְּמָאֵי שְׁנָא שְׁהִקְפִּיד תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַקֵּר אֶת

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

הוֹקֵשָׁה לוֹ, דְּמָאֵי שְׁנָא שְׁהִקְפִּיד תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַקֵּר אֶת אֲבָרְהָם כְּדֵי לְרַפְּאוֹתוֹ, וְגַם שָׁלַח לוֹ אֶת הַמְּלֶאךָ רַפְּאֵל לְרַפְּאוֹתוֹ מִמִּילְתּוֹ (ב"מ פו, ב), וְלֹא הִקְפִּיד לְרַפְּאוֹת גַּם כָּל יְלִידֵי בֵּיתוֹ שֶׁנִּמְלְאוּ אִתּוֹ, כְּכַתוּב (בְּרַאשִׁית יז, כז) וְכָל אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ יְלִידֵי בֵּית וּמְקַנֵּת פְּסָף מֵאֵת בֶּן נֶכֶד נִמְלְאוּ אִתּוֹ, וְכִי כִּף עוֹשֵׂין לְבַנְי לְוִיָּה – לְבַנֵּי הַחֲבוּרָה, שְׁאִין מְסִייעִים לָהֶם בְּצַרְכֵיהֶם, אֲלֵא מְנִיחִים אוֹתָם בְּצַרְתָּם (חולין ז, א), וְהֵינּוּ יְלִידֵי בֵּיתוֹ, שֶׁנִּתְחַבְּרוּ עִם אֲבָרְהָם אֲבִינוּ לְקִיִּים מִצוֹת הַמִּילָה, וְאִף הֵם הֵיוּ חוֹלִים כְּמוֹתוֹ, וְלָמָּה לֹא מְצִינּוּ בְּדַבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ וְז"ל שׁוֹם רְמוֹ מִזֶּה שְׁנֵם יְלִידֵי בֵּיתוֹ נִתְרַפְּאוּ אִתּוֹ

הַחוֹלָה, שֶׁמְדַבְּרֵי רַש"י נִרְאָה שֶׁלְפִי שְׁפִירֵשׁ שֶׁהִקְב"ה בָּא לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלָה, הוֹכֵרַח לְהוֹסִיף וּלְבַאֵר, שֶׁזֶה הִיָּה בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ, וְקֵשָׁה, מֵהוּ הַהֲכֵרַח לְכַךְ.

וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדָּק בְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק, אִיךְ יִתְקַשֵּׁר מֵה שֶׁכְּתוּב בְּסוּף הַפְּסוּק 'וְהוּא יֵשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כָּחֵם הַיּוֹם' – וְהֵינּוּ בַחֲצוֹת הַיּוֹם, כְּשֶׁהִשְׁמַשׁ מִחֲמַמַּת בְּיוֹתֵר (בְּרִכּוֹת כז, א), עִם מֵה שֶׁכְּתוּב בַּתְּחִילָתוֹ 'וּיְרָא אֱלֹוִי', וּמִדּוּעַ הִשְׁמִיעֵנוּ הַפְּסוּק שֶׁבִשְׁעָה שְׁבָה נִרְאָה הִקְב"ה לְאֲבָרְהָם, הִיָּה חֵם בְּיוֹתֵר.

יְלִידֵי בֵּיתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם

נִתְרַפְּאוּ בְּמִרְגְּלִית שֶׁבְּצוּאָר אֲבָרְהָם

וְנִרְאָה לְתַרְנֵן, דְּרַמִּי בַר חֲמָא הֶרְגִּישׁ –

צִיּוֹנִים וּמְקוּרֹת

לְרַפְּאוֹתוֹ. ט. לִשׁוֹן הַגְּמָרָא, ז'יֵשׁא עֵינֵי וּיְרָא וְהֵנָּה שֶׁלֶשָׁה אֲנָשִׁים נֹצְבִים עֲלֵיו (בְּרַאשִׁית יח, ב) וְכֹו, מֵאֵן נִינְהוּ שֶׁלֶשָׁה אֲנָשִׁים, מִיכָאֵל וּגְבִירָאֵל וּרְפָאֵל. מִיכָאֵל שְׁבָא לְבִשְׂר אֶת שְׁרָה, רְפָאֵל שְׁבָא לְרַפָּא אֶת אֲבָרְהָם, גְּבִירָאֵל אוֹל לְמַהֲפִכִּיה לְסָדוּם. י. כְּלוּמֵר, מִמָּה שֶׁאִמְרוּ שֶׁהִקְב"ה נִרְאָה לְאֲבָרְהָם כְּדֵי לְרַפְּאוֹתוֹ, וְגַם שֶׁלַח אֶת הַמְּלֶאךָ רַפְּאֵל לְרַפָּא אֶת אֲבָרְהָם, מִשְׁמַע שֶׁהִקְב"ה דָּאֵג רַק לְרַפְּאוֹת אוֹתוֹ, וְלֹא דָאֵג לְכָל הַנִּימְלִוִּים אִתּוֹ. וְקֵשָׁה, לְמָה בְּאִמַּת לֹא דָאֵג גַּם לָהֶם. יא. לִשׁוֹן הַגְּמָרָא, דְּרַבִּי פְּנַחֵס בֶּן יֵאִיר הוּא קְאָזִיל [הִיָּה הוֹלֵךְ לְהַתְעַסֵּק] לְפִדְיוֹן שְׁבוּיָיִן. פְּגַע בִּיה בְּגִינָאֵי נְהָרָא [נִהַר שֶׁשְׁמוֹ גִּינָאֵי], אִמֵּר לִיָּה רַבִּי

וְכַפִּירוֹשׁ הַרְמַב"ם, אִם כֵּן, בְּלֹא רַבִּי חֲמָא גַם כֵּן נִדַּע דְּמִסְתַּמָּא הִיָּה בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִפְּסוּק 'וְיָהִי וְגו'. ו. לִשׁוֹן הַגְּמָרָא, מֵאֵן תְּנָא לְהָא דַתְנַן, ז'חֵם הַשְּׁמֶשׁ וְנִמְס' (שְׁמוֹת טז, כא), בְּאַרְבַּע שְׁעוֹת. אִתָּהּ אוֹמֵר בְּאַרְבַּע שְׁעוֹת, אוֹ אֵינוּ אֲלֵא בְשֵׁשׁ שְׁעוֹת, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר 'כְּחוֹם הַיּוֹם', הִרִי שֵׁשׁ שְׁעוֹת אִמּוֹר, הָא מֵה אֲנִי מְקִיִּים ז'חֵם הַשְּׁמֶשׁ וְנִמְס', בְּאַרְבַּע שְׁעוֹת. ז. וְאִמְנָם אִמּוֹר חוֹז"ל (ב"מ פו, ב) שֶׁהִקְב"ה הוֹצִיא חֲמָה מְנִרְתִּיקָה, בְּשִׁבִיל שֶׁהָאוֹרְחִים לֹא יִטְרִיחוּהוּ, אֲבָל אֵינן בּוֹהָ טַעַם לְמַשְׁמַעוֹת לִשׁוֹן הַפְּסוּק שְׁבָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁנִּתְרַאָה הִקְב"ה אֵלָיו דּוּקָא כְּחוֹם הַיּוֹם. ח. רַבִּינוּ מוֹכִיחַ בְּהַמְשָׁךְ דְּבִרְיוֹ, שֶׁהִבְיָקוֹר הִיָּה כְּדֵי

בְּתָרָא פֶּרְק קַמָּא (טו, ב) רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר, מְרַגְלִית טוֹבָה הֵיִתָּה תְלוּיָה בְּצוֹאָרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁכָּל חוֹלָה שְׂרוּאָה אוֹתָהּ, מִיָּד מְתַרְפֵּא. וְהִקְשׁוּ בַּתּוֹסְפוֹת (ר"ה שכל), וְהָא בִּימֵי אַבְרָהָם אִפְתִּי לֹא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

ב) "רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר, מְרַגְלִית טוֹבָה [-יהלום] הֵיִתָּה תְלוּיָה בְּצוֹאָרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁכָּל חוֹלָה שְׂרוּאָה אוֹתָהּ, מִיָּד מְתַרְפֵּא", וממילא ילידי ביתו לאחר שנימולו הסתכלו במרגלית זו, והתרפאו, ולכך לא הוצרכו לרפואה ע"י הקב"ה או המלאך.

בימי אברהם היה רק חולי של מכה

וְהִנֵּה הִקְשׁוּ בַּתּוֹסְפוֹת (ר"ה שכל)¹⁰, וְהָא בִּימֵי אַבְרָהָם אִפְתִּי - עַדִּיין לֹא הֵיָה

אֶלָּא דְּוָקָא אָמְרוּ לְרַפְּאוֹת אָת אַבְרָהָם, וְתוֹ לֹא.

אֶלָּא וְדָאי צְרִיךְ לֹמַר, שְׁיִלְיָדֵי בֵּיתוֹ לֹא הָיוּ צְרִיכִים לְרַפּוּאָה. וְהַטַּעַם שֶׁלֹּא הָיוּ צְרִיכִים, מִשּׁוֹם דְּאִיתָא בְּבִבְא

על ידי המלאך או הקב"ה, אֶלָּא דְּוָקָא אָמְרוּ שְׁבֵא רַפְּאֵל הַמְּלַאךְ לְרַפְּאוֹת אָת אַבְרָהָם, וְתוֹ לֹא - ולא אמרו שבא לרפואות גם את שאר אנשי ביתו.¹¹

אֶלָּא וְדָאי צְרִיךְ לֹמַר, שְׁמַחַמַּת אִיזוּה סִיבָה יְלִידֵי בֵּיתוֹ לֹא הָיוּ צְרִיכִים לְרַפּוּאָה מִמִּילְתָּם עַל יַדֵּי הַמְּלַאךְ אוֹ הַקַּב"ה. וְנִרְאָה הַטַּעַם שֶׁלֹּא הָיוּ צְרִיכִים לְרַפּוּאָה, מִשּׁוֹם דְּאִיתָא בְּכַרְיִיתָא בְּתָרָא פֶּרְק קַמָּא (טו),

ציונים ומקורות

היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרוואה אותו, מיד מתרפא, ע"כ. אכן גם בתוספתא (קידושין פ"ה ה"ז) הגירסא היא, מרגלית טובה. וכמה מפרשים [עקידת יצחק (שער יח פ' לך לך), אלשיך (ישעיהו מה, ו)] העתיקו את דברי הגמרא כגירסת רבינו. יד. ראה ברשב"א (המובא בעין יעקב) שביאר את עומק הענין, ו'המרגלית הטובה' היינו רק 'משל', עיי"ש שאברהם אבינו היה חכם השלם בידעתו ונדבק שכלו בחכמה הטבעית ובחכמה האלוקית, ומרגלית טובה שבצוארו, היינו שהנהיג ו'הרגיל' והמשיך אליו תלמידים הרבה בצוארו, היינו בדיבורו. ועל ידי זה היה החולה מתרפא. וזה לשון המהרש"א (ב"ב שם ד"ה ומ"ש רשב"י), לפי שיש בענין רפואת הגופות לחליים דברים סגוליים, ויש רפואות טבעיות לפי החולה אם קר ואם חם, ולח ויבש, ואברהם אבינו ידע בכל גם רפואות סגוליים, וזו היא האבן טובה שהוא דבר סגוליי שכל חולה היה מתרפא ממנו בדברים סגוליים, וכשמת אברהם נגנזו כל אותן הדברים הסגוליים. טו. לשון התוספות, ואם תאמר, והא

פנחס, גינאי, חלוק לי מימך ואעבור בך, [נאמר לו הנהר], אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני וכו'. אמר ליה רבי פנחס בן יאיר לנהר, אם אי אתה חולק מימך, גזורני עליך שלא יעברו בך מים לעולם. חלק ליה [הנהר מימיו, ועבר בון וכו', הוה התם ההוא טייעא דלווה בהדייהו [היה שם סוחר ערבי שהתלוה אתם]. אמר ליה [רבי פנחס לנהר], חלוק ליה נמי להאי טייעא. משום דלא לימא אינשי, וכי כך עושים לבני לוי, חלק ליה נמי, ע"כ. והרי מבוואר שם, שכשנעשה נס לרבי פינחס בן יאיר ונבקע הנהר עבורו, דאג רבי פינחס לכך שיבקע גם לבן לוייתו אף על פי שהיה ערבי. ומה שעשה רבי פינחס כן, היינו בודאי משום שידע שכך דרכו של הקב"ה שכשהוא משנה את הטבע עבור הצדיק, הוא עושה כן גם עבור בן לוייתו. ועל כן מקשה רבינו, למה לא עשה הקב"ה נס גם לכל בני לוייתו של אברהם שנימולו עמו. יב. וכך הקשה בדברי דוד (להט"ז, ריש פרשתנו). יג. לשון הגמרא, 'וה' ברך את אברהם בכל' (בראשית כד, א) מאי 'בכל' וכו', רבי שמעון בן יוחי אומר, אבן טובה

הָיָה חָלִי בְּעוֹלָם, דְּאִמְרִינָן בְּהַשׁוֹכֵר אֶת
הַפּוֹעֲלִים (ב"מ פז, א) עַד יַעֲקֹב לֹא הָוָה
חוֹלְשָׁא, וְתַרְצוּ, דְּהִקְא בְּחָלִי שֶׁל מִכָּה
אִירִי. וּבַעַל עֲמוּדֵיהָ שְׁבַעָה (עמוד הראשון,

זרע שמשון המבואר

הקב"ה לבקר את החולה, הוקשה לו
כקושיית התוספות, שהרי בזמנו של
אברהם עדיין לא היו חולים, ועל כן
הוצרך להוסיף שזה היה ביום השלישי
למילתו, והיינו כתירוץ התוספות הנ"ל,
שהקב"ה בא לרפאותו מחולי של המכה
של המילה, ולא ממחלה טבעית.

אם היה אברהם מתרפא מהמרגלית, לא
היתה המילה נסיון עבורו

וּבַעַל עֲמוּדֵיהָ שְׁבַעָה (שם) הוֹסִיף לְחַקְשׁוֹת,
אִיךָ הָיָה אֲבָרָהֶם רופא – מרפא אחרים, וְלֹא
לו – לעצמו, דהיינו, לְמָה כשנחלה מחמת
המילה, לֹא הִסְתַּבֵּל הוּא עֲצָמוּ בְּמַרְגְּלִית
טוֹבָה שְׁהֵיְתָה תלויה לו בְּצִנְאוֹרוֹ והיה מתרפא
בכך תיכף לאחר המילה, וְלָמָּה כָּבֵל צַעַר
וּכְאֵב בְּחָנָם, עד יום שלישי למילתו שבא
הקב"ה לרפאות אותו.¹⁰

חָלִי בְּעוֹלָם, דְּאִמְרִינָן בגמרא בְּהַשׁוֹכֵר אֶת
הַפּוֹעֲלִים (ב"מ פז, א)¹⁰, עַד יַעֲקֹב לֹא הָוָה
חוֹלְשָׁא – לא היה חולי בעולם, והיה אדם
מת בפתע פתאום, וביקש יעקב אבינו
מהקב"ה שיחלה האדם כשמתקרב יום
מותו, בשביל שיוכל לצוות לבני ביתו.
ואם כן, בימי אברהם לא היה שום חולה
שהוצרך להתרפאות על ידי המרגלית.
וְתַרְצוּ, דְּהִקְא בְּחָלִי שֶׁל – הבא מחמת מִכָּה
אִירִי, שהיה שייך שיחלה בו אדם גם
לפני בקשת יעקב מהקב"ה, ואותם חולים
שחלו על ידי מכה, התרפאו על ידי
ההסתכלות במרגלית. אבל מחלה שלא
מחמת מכה, לא היתה עד יעקב. ועל פי
זה ביאר העמודיה שבעה (עמוד הראשון,
ברית אברהם אות ה)¹¹ את שני העניינים
שבדברי רבי חמא, שעל מה שאמר שבא

ציונים ומקורות

שהיה רואה אותה מתרפא, והקשו שם בתוספות,
ותיפוק ליה שבימי אברהם אבינו לא היה חולה,
ותירצו, חולה של מכה מיהו הויא, והנה רבי חמא
בר חנינא היה קשה ליה קושיית התוספות וכו', ובא
לתרץ כתירוץ התוספות ואומר, יום ג' למילתו היה,
והיינו חולה של מכה, ולא חולה טבעית, עכ"ל. אבל
קשה למה נחית למניינא באומר יום ג' למילתו היה.
ועוד קשה גם לדברי התוספות שחולי של מכה היה,
ואם כן קשה איך היה אברהם רופא ולא לו, למה לא
הסתכל במרגליות הטובה התלויה בצוארו, וסבל צער
וכאב חנם וכו'. יח. באמרי נועם (מבעלי
התוספות, פרשת וירא ד"ה אמרינן, הובא במהרש"א
ב"ב שם) הקשה, למה לא היה אברהם מתרפא באבן

בימי אברהם אכתי לא היה חולי בעולם, כדאמרינן
בהשוכר את הפועלים, דעד יעקב לא הוה חולשא,
ועד אלישע לא הוה דאיחלש ואיתפח. ומצינן למימר,
דהכא בחולה של מכה איירי. ורבינו תם ור"י
מפרשים, דעד יעקב לא הוה דאיחלש, היינו חולי של
מיתה, מכאן ואילך הוה דאיחלש חולי של מיתה, ולא
הוה דאיתפח, עד אלישע. טז. לשון הגמרא, עד
יעקב לא הוה חולשא, אתא יעקב בעא רחמי והוה
חולשא, שנאמר (בראשית מח, א) וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה
אֲבִיךָ חוֹלֵה. יז. לשון העמודיה שבעה, והנה
שמעתי מרבתי וכו', כי אמרו רבותינו ז"ל (ב"ב) על
הפסוק ויה' ברך את אברהם בכל, מרגלית טובה
היתה תלוי בצוארו של אברהם אבינו, וכל חולה

וְלִדְדִין לֹא קָשָׁיָא מִיְדֵי, שְׁאִין חֲכֵי נְמוּ שִׁילִידֵי בֵיתוֹ נִתְרַפְּאוּ מִיַּד אוֹ בְיוֹם רְאִשׁוֹן אוֹ בְיוֹם שְׁנֵי, לְפִי שְׁנִסְתְּכְלוּ בְּמַרְגְּלִית שְׁבַצְוֹארוֹ, אֲכָל אֲבָרְהָם לֹא רָצָה לְהִסְתַּכַּל בָּהּ, כְּדֵי לְקַבֵּל יוֹתֵר שְׂכָר, דְּלָפוּם צַעְרָא, אֲנָרָא (אבות פ"ה מכ"ג).

וְעוֹד, לְפִי שְׁמַצּוּהָ זֹה הִיא אַחַת מֵעֲשָׂרָה נְסִינּוֹת שְׁלוֹ, אִם הָיָה מִתְרַפָּא מִיַּד, לֹא הָיָה זֶה נֶחֱשָׁב לְנִפְיוֹן, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים הָעוֹלָם שֶׁהַפְּעַם שְׁנִתְרַצָּה אֲבָרְהָם לְצוּוֹי הַמָּקוֹם שֶׁל הַמִּילָה, לְפִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְרַפְּאוֹת עֲצָמוֹ מִיַּד. וּמִשּׁוֹם חֲכֵי, לֹא

זרע שמשון המבואר

וְלִדְדִין - וּלְנוֹ לֹא קָשָׁיָא מִיְדֵי - לֹא קָשָׁה כִּלְל קוֹשִׁיית בַּעַל עֲמוּדִיהָ שִׁבְעָה, שְׁאִין חֲכֵי נְמוּ, שִׁילִידֵי בֵיתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם נִתְרַפְּאוּ מִיַּד מֵהַמַּכָּה שֶׁמַּחֲמַת הַמִּילָה, אוֹ בְיוֹם רְאִשׁוֹן לְמִילַתָּם אוֹ בְיוֹם הַשְּׁנֵי, לְפִי שְׁנִסְתְּכְלוּ בְּמַרְגְּלִית שְׁבַצְוֹארוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם, וְהֵינּוּ קוֹדֵם שֶׁבֵּא הַקַּב"ה לְרַפְּאוֹת אֶת אֲבָרְהָם, בְיוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילַתּוֹ. אֲכָל אֲבָרְהָם עֲצָמוֹ, לֹא רָצָה לְהִסְתַּכַּל בָּהּ וּלְהִתְרַפְּאוֹת עַל יְדֵי כַךְ, כְּדֵי שִׁיִּצְטַעַר מִחֲמַת הַמִּילָה, וּלְקַבֵּל עַל יְדֵי כֵן יוֹתֵר שְׂכָר עַל קִיּוֹם מִצוּהָ זֹה, דְּלָפוּם צַעְרָא, אֲנָרָא - כְּפִי רֹוב הַצַּעַר שֶׁאֵדָם מִצְטַעַר עַל קִיּוֹם מִצוּהָ, כֵּךְ יִגְדַל הַשְּׂכָר שִׁיקְבַּל עֲלֶיהָ (אבות פ"ה מכ"ג) ט.

וְעוֹד, לְפִי שְׁמַצּוּהָ זֹה שֶׁל הַמִּילָה הִיא אַחַת מֵעֲשָׂרָה נְסִינּוֹת שְׁלוֹי - שֶׁנִּתְנָסָה אֲבָרְהָם עַל יְדֵי הַקַּב"ה בְּדַבְרֵים שֶׁיֵּשׁ בְּהֵם צַעַר הַגּוֹף, בְּשִׁבִיל לַעֲשׂוֹת רִצּוֹן הַקַּב"ה (אבות דרבי נתן פל"ג, פּרָקִי דר"א פכ"ו-לא), וְהָרִי אִם הָיָה מִתְרַפָּא מִיַּד, לֹא הָיָה זֶה נֶחֱשָׁב לְנִפְיוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים הָעוֹלָם, שֶׁהַפְּעַם שְׁנִתְרַצָּה אֲבָרְהָם לְצוּוֹי הַמָּקוֹם שֶׁל הַמִּילָה, לֹא הִיָּה מִשּׁוֹם שֶׁהִיָּה מוֹכֵן לְהִתְיַסֵּר בְּגוֹפוֹ לְמַעַן מִצְוֹת הַקַּב"ה, אֲלֵא לְפִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְרַפְּאוֹת אֶת עֲצָמוֹ מִיַּד עַל יְדֵי הַהִסְתַּכְלוֹת בְּמַרְגְּלִית שֶׁבַצְוֹארוֹ, וְלֹא יִצְטַעַר כִּלְל מִחֲמַת הַמִּילָה, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הִיָּתָה הַמִּילָה נִסְיוֹן אֲצִלוֹ. וּמִשּׁוֹם חֲכֵי, לֹא רָצָה אֲבָרְהָם

ציזנים ומקורות

(קידושין פ"ה ה"ז), שֶׁאֲבָרְהָם נִתְבָּרַךְ בִּאֲבָן טוֹבָה רַק לַעֲת זְקוּנָתוֹ. וְרֹאה עוֹד בְּפַעֲנָה רוּא (פּרָשַׁת וִירָא ד"ה וְהָנָה). יט. לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בֵּן הָא הָא אוֹמֵר, לְפִי שֶׁצַּעַר אֲגָרָא. כ. שְׁנֵינוּ בִּאֲבוֹת דְּרַבִּי נִתָּן (פּל"ג), עֲשָׂרָה נְסִינּוֹת נִתְנָסָה אֲבָרְהָם אֲבִינוֹ לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבְכוּלָּן נִמְצָא שְׁלָם, אִלוּ הֵן שְׁנַיִם בִּילָךְ לָךְ, שְׁנַיִם בְּשֵׁנֵי בְּנָיו, שְׁנַיִם בְּשֵׁתֵי נְשִׁי, אֶחָד עִם הַמַּלְכִּים, וְאֶחָד בֵּין הַבְּתָרִים, וְאֶחָד בְּאוּר כְּשִׁדִּים, וְאֶחָד בְּבֵרִית מִלָּה. וְרֹאה בְּאוּרָךְ בְּפָרְקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר

טוֹב זֶה כְּשֶׁנַּחֲלָה מִן הַמִּילָה. וְתִירֵץ, כִּי הַמִּילָה הִיָּתָה מֵאֵת הַקַּב"ה, וְעַל כֵּן לֹא הִבִּיט בִּאֲבָן טוֹבָה עַד שֶׁבֵּא רַפָּאֵל וְרִיפָּאוּ. [וְהַמַּהְרֵש"א כָּתַב שְׁכוּנַת תִּירוּצוֹ הוּא, דְּמִילָה הוּא כְּחוּלְשָׁא בְּיַדֵּי שְׁמַיִם. וְהֵינּוּ שֶׁלֵּכֵן לֹא הִיָּה יוֹכֵל לְהִתְרַפְּאוֹת ע"י הָאֲבָן, כִּיּוֹן שֶׁהִיָּה מִרְפָּא רַק בְּחוּלֵי שַׁעַל יְדֵי מַכָּה]. וְהַמַּהְרֵש"א כָּתַב, שֶׁתִּירוּצוֹ דְּהוּק. וְתִירֵץ, שֶׁאֵף שְׁנִיתָן רְשׁוֹת לְאֵדָם לְהִתְרַפְּאוֹת, מִמַּדַּת תְּמִימוֹת לְבַקֵּשׁ רַחֲמֵי שְׁמַיָּא. וּבִאֲפִרְיוֹן (פּרָשַׁת וִירָא) תִּירֵץ בְּפִשְׁטוֹת, לְפִי הַמְּבֹאֵר בְּתוֹסַפְתָּא

שְׁהִיָּה בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שְׁהִרִי אִם הִיָּה תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַפָּאוּ בַיּוֹם הַשְּׁנִי, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים כָּל הָעוֹלָם שְׁנִתְרַפָּא בְּיָדוֹ שֶׁל תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲלֵא הָיוּ אוֹמְרִים שְׁנִסְתַּמַּל בְּאַבְנֵי שָׁלוֹ, לְפִי שְׁתִּיָּה קִץ בְּצַעַר הַמִּילָה. וְאַף עַל פִּי שְׂרָאוּ שְׁבִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן לֹא נִסְתַּמַּל, זֹו אֵינָה רְאָיָה כָּל כָּךְ, שְׁהָיוּ יוֹכֵלִים לֹמַר שְׁהַטַּעַם שְׁלֹא

רְצָה לְהִסְתַּמַּל בְּאַבְנֵי אֲלֵא רְצָה לְעַמֵּד כְּךָ בְּחֵלֵי הַמַּכָּה שָׁלוֹ, כְּדִי לְהִרְאוֹת לְכָל הָעוֹלָם שֶׁהוּא סוֹבֵל הַצַּעַר שֶׁל הַמִּילָה בְּאַהֲבָה וְשִׂמְחָה בָּהּ, וּמִשׁוֹם הַכִּי, מִדָּה כַּנֶּגֶד מִדָּה בָּא תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְרַפְּאוֹתוֹ.

וְזָהוּ 'וַיְרֵא אֱלֹוֵי ה'" לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, וְזֶה הַבְּקוּר עַל כְּרִתְךָ צְרִיךְ לֹמַר

זֶרַע שְׂמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

הִיָּה תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַפָּאוּ לֵאבְרָהָם בַּיּוֹם הַשְּׁנִי - לְמַחֲרָתוֹ שֶׁל יוֹם מִלְתּוֹ, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים כָּל הָעוֹלָם שְׁנִתְרַפָּא בְּיָדוֹ שֶׁל תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁבֵא לְבַקְרוֹ וּלְרַפְּאוֹתוֹ, אֲלֵא הָיוּ אוֹמְרִים שְׂאֵבְרָהָם עֲצָמוֹ נִסְתַּמַּל בְּאַבְנֵי - בְּמַרְגְּלִית שָׁלוֹ כְּדִי לְהִתְרַפְּאוֹת, וְהֵינּוּ כְּפִי שֶׁשָּׂאֵר יְלִידֵי בֵיתוֹ הִתְרַפְּאוּ בַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן אוֹ הַשְּׁנִי, עַל יְדֵי שֶׁהִבִּיטוּ בְּמַרְגְּלִית שָׁלוֹ, וַיֹּאמְרוּ שֶׁלְכָךְ עָשָׂה כֵן לְפִי שְׁתִּיָּה קִץ - מוֹאֵס בְּצַעַר הַמִּילָה, וְנִמְצָא שֶׁלֹא עֲמַד בְּשִׁלְמוֹת בְּנִסְיוֹן הַמִּילָה.

וְאַף עַל פִּי שְׂרָאוּ כוֹלָם שְׁבִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן לֹא נִסְתַּמַּל בְּמַרְגְּלִית, שֶׁהִרִי לֹא הִתְרַפָּא בַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן, זֹו אֵינָה רְאָיָה כָּל כָּךְ לֹמַר שֶׁלֹא רְצָה לְרַפְּאוֹת אֶת עֲצָמוֹ אֶף בְּשָׂאֵר הַיָּמִים שֶׁלֹא חֲרִיו, לְפִי שְׁהָיוּ הָעוֹלָם יוֹכֵלִים

לְהִסְתַּמַּל בְּאַבְנֵי - בְּמַרְגְּלִית שֶׁבְּצוּאָרוֹ וּלְרַפְּאוֹת עֲצָמוֹ, אֲלֵא רְצָה לְעַמֵּד כְּךָ בְּחֵלֵי הַמַּכָּה שָׁלוֹ וּלְהַצְטַעַר, כְּדִי לְהִרְאוֹת לְכָל הָעוֹלָם, שֶׁמִּצּוֹת הַמִּילָה הִתְחַלְּתוּ נִסְיוֹן אֲצִלוֹ, וְהוּא עֲמַד בְּנִסְיוֹן, וְשִׁלְכָן הוּא סוֹבֵל הַצַּעַר שֶׁל הַמִּילָה בְּאַהֲבָה, וְשִׂמְחָה בָּהּ - שְׂקִיִּים מִצּוֹת ה' ^{סו}.

וּמִשׁוֹם הַכִּי, מִדָּה כַּנֶּגֶד מִדָּה - כַּנֶּגֶד מַה שֶׁגִּילָה אֲבְרָהָם אֲבִינוֹ אֶת אֲהַבְתּוֹ הַעֲצוּמָה אֶל הַקַּב"ה, גִּילָה הַקַּב"ה אֶת אֲהַבְתּוֹ יִתְבַּרְךָ אֱלֹוֵי, וְכֹא תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ לְרַפְּאוֹתוֹ ^{סו}.

הַקַּב"ה הַמִּתִּין לְרַפְּאוֹתוֹ עַד יוֹם שְׁלִישִׁי, לְהִרְאוֹת שֶׁהַסְכִּים לְסַבּוֹל יִסּוּרֵי הַמִּילָה וְזָהוּ 'וַיְרֵא אֱלֹוֵי ה'" שְׁבֵא לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, וּמְבֹאֵר ^{סו} רְמִי בַר חַמָּא, שֶׁזֶּה הַבְּקוּר עַל כְּרִתְךָ צְרִיךְ לֹמַר שְׁתִּיָּה דוּוֹקָא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִלְתּוֹ, וְלֹא קוֹדֵם לְכֵן, שְׁהִרִי אִם

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

הָרִי הַקַּב"ה מִצָּרֶף מַחֲשֶׁבָה לְמַעֲשֵׂה, וְלִכֵּן אֶף שֶׁלְּבַסּוֹף לֹא נִצְטַעַר לְפִי שֶׁהַקַּב"ה רִיפְּאוּ, מְכַל מְקוֹם, יִקְבַּל שְׂכָר כְּאִילוֹ הַצַּעַר. וְעוֹד, שֶׁהִרִי סָבַל מִיִּסּוּרֵי הַכְּאִבִּים בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן וְהַשְּׁנִי לְמִלְתּוֹ, וְכִדְלַהֲלֵן. כַּ. רְבִינוּ מְבֹאֵר אֶת שֶׁהוֹזֵק רְבִי חַמָּא לֹמַר שֶׁהִיָּה זֶה בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִלְתּוֹ, בְּדֶרֶךְ אַחֲרַת מַמָּה שֶׁהוֹבֵא לְעִיל בִּשְׂמֵ בַעַל עַמּוּדִיָּה שֶׁבַע.

(פכ"ו-לא). כַּא. וְכִדְבָרֵי רְבִינוּ, שֶׁהִיִּסּוּרִים מִצַּעַר הַמִּילָה הָיוּ חֵלֶק מִהַנְּסִיּוֹן, מְבוּאָר בְּפִרְקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר (פכ"ט), רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא אוֹמֵר, בַּיּוֹם שֶׁנִּימּוֹל אֲבְרָהָם, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כְּאֵב הִיָּה לוֹ מְאֹד כְּדִי לְנַסּוֹתוֹ. כַּב. וְנִרְאָה לֹמַר, שֶׁלֹא נִגְרַע בְּכֵן מִשְׂכָּרוֹ שֶׁל אֲבְרָהָם אֲבִינוֹ שֶׁרְצָה לְהַצְטַעַר בְּמִצּוֹה, כְּדִי לְקַבֵּל יוֹתֵר שְׂכָר כְּדִלְעִיל. שֶׁהוֹאִיל וְאֲבְרָהָם רְצָה בְּכֵן,

צֶעַר הַמִּילָה מֵאַהֲבָה, וְלֹא הָיָה קֶץ בָּהּ
כְּלָל, וְעוֹד, 'כַּחֲסֵם הַיּוֹם', שְׁזָה מוֹכִיחַ
שְׁאֲדַרְבָּא הָיָה מוֹשֶׁתֵּדֵל לְהִתְרַפְּאוֹת מְעַט
מְעַט בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ ז"ל (עיין
ב"ר מח, ה, ובגורסת רש"י שם), הֲדָא אָמְרָה,

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

וְעוֹד דֵּיּיק הַקְּב"ה לְכַא אֲצִלוּ
כְּשֶׁאֲבָרְהֶם הִיָּה 'יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כַּחֲסֵם
הַיּוֹם' – בְּזִמְנָן הַיּוֹתֵר חֵם שֶׁל הַיּוֹם, שֶׁהוּא
בְּסוֹף שֵׁשׁ שְׁעוֹת שֶׁל הַיּוֹם¹⁰, שְׁזָה – מֵה
שֶׁהִיָּה אֲבָרְהֶם יוֹשֵׁב מִחוּץ לְאֵהָלוֹ, כְּדֵי
לְהִתְחַמֵּם מִחוּם הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁשׁוּלֵט בְּשַׁעֲהָ זֹה
בַּיּוֹתֵר¹¹, מוֹכִיחַ שְׁאֲדַרְבָּא, אֲבָרְהֶם הָיָה
מוֹשֶׁתֵּדֵל לְהִתְרַפְּאוֹת מְעַט מְעַט עַל יְדֵי
הַחוּם שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ, בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע שֶׁחוּם
הַשֶּׁמֶשׁ מְרַפֵּאת אֶת הַמְּכַה¹², כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (עיין ב"ר מח, ח)¹³ הֲדָא אָמְרָה

נִסְתַּכַּל לְפִי שְׁהָיָה טְרוּד בְּמִילַת עֲבָדָיו
וַיִּלְיָדִי בֵּיתוֹ.

וּמִשׁוֹם הַכִּי, הַמְּתִין הַקְּרוֹזֵשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְבוֹא דְוָקָא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי,
כְּדֵי שְׁיִדְעוּ הַכָּל שְׁאֲבָרְהֶם הָיָה סוֹבֵל

לֹמֵר, שְׁהַטְּעַם שְׁלֹא נִסְתַּכַּל בַּיּוֹם הַרְּאוּשׁוֹן
כְּמִרְגְּלִית שְׁבַצוֹאָרוֹ, הִיָּה לְפִי שְׁהָיָה טְרוּד
בְּמִילַת עֲבָדָיו וַיִּלְיָדִי בֵּיתוֹ, שְׁנִימּוּלוֹ כּוֹלֵם
בַּיּוֹם זֶה¹⁴.

אֲבָרְהֶם הַתְּחַמֵּם לְאוּר הַשֶּׁמֶשׁ כְּדֵי
לְהִתְרַפְּאוֹת לְאֵט בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע

וּמִשׁוֹם הַכִּי, הַמְּתִין הַקְּרוֹזֵשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְבוֹא וּלְרַפְּאוֹת אֶת אֲבָרְהֶם דְוָקָא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי לְמִילַתוֹ, כְּדֵי שְׁיִדְעוּ הַכָּל,
שְׁאֲבָרְהֶם הָיָה סוֹבֵל אֶת צֶעַר מִצּוֹת הַמִּילָה
מֵאַהֲבָה, וְלֹא הָיָה קֶץ בָּהּ כְּלָל¹⁵.

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

לְסַבּוֹל אֶת צֶעַר הַמִּילָה וְאֵף אֶת הַצֶּעַר הַגְּדוֹל שֶׁיֵּשׁ בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי. [אֲכַן גַּם לְדַבְּרֵי שְׂאָר הַמְּפֹרְשִׁים, יֵשׁ לֹמֵר,
שֶׁהַקְּב"ה בָּא אֵלָיו רַק בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, כְּדֵי לְנַסּוֹתוֹ אִם
יִהְיֶה רַחֲרִיו אַחֲרָיו כְּשִׁיִּסְבּוֹל אֶת הַכְּאִבִּים הַגְּדוֹלִים שֶׁל
הַמְּכַה שֶׁמִּתְגַּבְּרִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, וְכִמוֹ שֶׁמִּשְׁמַע בְּפִרְקֵי
דְּרַבֵּי אֲלִיעֶזֶר (פכ"ט)]. כֵּן לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, מֵאֵן
תֵּנָא לְהָא דְתַנַּן, 'יַחֲסֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְנִמְסֵ' (שְׁמוֹת טז, כא),
כְּאַרְבַּע שְׁעוֹת. אֵתָהּ אֹמֵר כְּאַרְבַּע שְׁעוֹת, אוֹ אֵינוֹ אֵלָא
כְּשֵׁשׁ שְׁעוֹת, כְּשֶׁהוּא אֹמֵר 'כַּחוּם הַיּוֹם', הִרִי שֵׁשׁ
שְׁעוֹת אֹמֵר, הֵא מֵה אֲנִי מְקִיִּים יַחֲסֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְנִמְסֵ',
כְּאַרְבַּע שְׁעוֹת. כֵּן וַהֲיִינוּ שְׁלִפִּירוּשׁ זֶה, פִּירוּשׁ
הַפְּסוּק הוּא, שְׁאַבְרָהִם הִיָּה יוֹשֵׁב בְּפֶתַח אֵהָלוֹ, בְּשִׁבְלֵי
לְהִתְחַמֵּם מִחוּם הַיּוֹם כְּדֵי לְהִתְרַפְּאוֹת. כֵּת. וְכֵן
כֵּת בְּצִירוֹר הַמּוֹר וּז"ל, וַהֲיִי [אֲבָרְהֶם] צִרִיךְ לְצַאֵת
לְחוּם הַיּוֹם לְרַפְּאוֹת כְּאֵבּוֹ וְצִירוֹ, כְּדַכְּתִיב 'שֶׁמֶשׁ צִדְקָה
וּמְרַפֵּאת בְּכַנְפֶיהָ'. וְרַבּוֹנוֹ בְּחֵי כְּתָב, 'וְהוּא יוֹשֵׁב פֶּתַח
הָאֵהָל כַּחֲסֵם הַיּוֹם'. עַל דֶּרֶךְ הַפְּשֻׁט, לְפִי שֶׁהִיָּה חָלוּשׁ
מִמִּצּוֹת הַמִּילָה הִיָּה יוֹשֵׁב שֶׁם כַּחוּם הַיּוֹם, כִּי הַשֶּׁמֶשׁ
מְרַפֵּאת בְּכַנְפֶיהָ. כֵּט. לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ, 'כַּחוּם הַיּוֹם'

כֵּד. בְּפִשְׁטוֹת כּוֹונֵת רַבְּנוּ הִיא, שֶׁמַּחֲמַת הַטִּירְדָּא לֹא
הִיָּה לוֹ פְּנֵאֵי לַכֶּךְ. [וְרֵאָה בְּרֵא"ם - מְזַרְחִי, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ,
'בַּיּוֹם רְאוּשׁוֹן כּוֹלוֹ הוּוֹ עִסִּיק בְּמִילַת אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ יִלְיָדִי
בֵּית וּמְקַנַּת כֶּסֶף, וְלֹא אוֹרַח אֲרֵעָא לְבַקְרוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם'].
אוֹלֵם לְכַאוּרָה הוּא דוּחַק, שֶׁהִלָּא הַהֲבֵטָה אֵינָה אֵלָא
רְגַע אֶחָד. וְאוֹלֵי יֵשׁ לֹמֵר שְׁכוּוֹנַת רַבִּינוּ הִיא, שֶׁמַּחֲמַת
טְרִדְתּוֹ בַּיּוֹם הַרְּאוּשׁוֹן לְמוֹל אֶת כָּל יִלְיָדִי בֵּיתוֹ, לֹא
הִרְגִישׁ אֲבָרְהֶם בַּיּוֹם זֶה כִּךְ בְּצֶעַר שֶׁל מִילַת עֲצֻמוֹ,
שֶׁהִטִּירְדָּא מִשְׁכַּחַת אֶת הַצֶּעַר. כֵּה. הֵנָּה שְׂאָר
מְפֹרְשִׁים בִּיאָרוּ, שֶׁמֵה שְׁבַא הַקְּב"ה לְבַקֵּר אֶת אֲבָרְהֶם
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, הוּא מְשׁוּם שְׁבִיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי צֶעַר הַמְּכַה
חֲזַק יוֹתֵר, אוֹ מְשׁוּם שְׁבִיּוֹם זֶה הַחוּלָה נַחֲלַשׁ בִּיּוֹתֵר.
רֵאָה גוֹר אֲרִיָּה וְשְׂאָר מְפֹרְשֵׁי רִש"י. אֲךָ לְשִׁיטְתּוֹ
לְכַאוּרָה עֲדִינָן קְשָׁה, לְמַה לֹא רִיפָא הַקְּב"ה אֶת אֲבָרְהֶם
מִיַּד בַּיּוֹם מִילַתוֹ, שֶׁלְכַל הַדְּעוּת גַּם בַּיָּמִים הַרְּאוּשׁוֹנִים
יֵשׁ לְנִימּוּל צֶעַר וְחוּלְשָׁה, וּמִמִּילָא גַּם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא
יִהְיֶה לוֹ שׁוּם צֶעַר וְחוּלְשָׁה. אֲךָ עַל פִּי דְבַרֵי רַבִּינוּ גַּם
זֶה מִיּוֹשֵׁב, שְׁלֹא רֵצָה הַקְּב"ה לְרַפְּאוֹתוֹ בַּיָּמִים
הַרְּאוּשׁוֹנִים, כְּדֵי שִׁתְּגַלֶּה לְכָל שְׁאַבְרָהִם הִיָּה מוֹכֵן

שְׁמִשָּׂא מַעֲלֵי לְמַכָּה, וְאִזּוּ מִיַּד נִגְלָה עָלָיו
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְהִשְׁתָּא אֶתִי שְׁפִיר מוֹכַח כְּדַבְּרֵי רְמִי בַר
חֲמָא שְׁיֹם שְׁלִישֵׁי לְמִילְתּוֹ

הֵיחָ, וְשִׁיךְ שְׁפִיר לְמֵאֵי דְקָאָמַר מִתְחַלָּה
לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, דְּכוּלָּא חֲדָא מִיְלֵתָא הִיא.

וּמַעֲתָה אֵין מְקוּם לְהַקְשׁוֹת דְּדִילְמָא
יּוֹם ד' אִזּוּ ה' הֵיחָ, דְּהָא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

- זאת אומרת, שְׁמִשָּׂא^ל מַעֲלֵי לְמַכָּה - חוּם
הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעִיל לְרַפְאוֹת אֶת הַמַּכָּה^מ,
וּמוֹכַח שֶׁלֹּא הִיא מִשְׁתַּדֵּל לְהַתְרַפְאוֹת מֵהָרָע
בְּדֶרֶךְ סְגוּלִית עַל יְדֵי הַמְרַגְלִית הַתְלוּיָה
בְּצוּאָרוֹ, לְפִי שֶׁהִיא רוֹצֵה לְסַבּוֹל צַעַר
הַמִּילָה, כְּדֵי שֶׁהַמִּילָה תִּיחַשֵׁב לוֹ לְנִסְיוֹן^כ,
וְאִזּוּ מִיַּד נִגְלָה עָלָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְבַקֵּרוֹ וּלְרַפְאוֹתוֹ.

'לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה', וְיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ,
הֵם עֲנִין אֶחָד

וְהִשְׁתָּא אֶתִי שְׁפִיר - וּמַעֲתָה מִיּוֹשֵׁב
הַיִּטֵּב, שֶׁמוֹכַח כְּדַבְּרֵי רְמִי בַר חֲמָא שְׁיֹם
שְׁלִישֵׁי לְמִילְתּוֹ הֵיחָ, מִפְּנֵי שְׁבִימִים שֶׁלְּפָנָיו
לֹא הִיא הַקַּב"ה בֹּא לְרַפְאוֹתוֹ, שֶׁאִם כֵּן,
הָיוּ הָעוֹלָם אוֹמְרִים שֶׁאֲבֵרָהּ רִיפָא אֶת
עֲצָמוֹ עַל יְדֵי שֶׁהִסְתַּכֵּל בְּמִרְגְּלִית
שֶׁבְּצוּאָרוֹ, כְּנ"ל. וְשִׁיךְ שְׁפִיר מַה שֶׁאִמְרוּ
שֶׁהִיא זֶה בְּיוֹם שְׁלִישֵׁי לְמִילְתּוֹ, לְמֵאֵי

דְּקָאָמַר מִתְחַלָּה - עִם תְּחִילַת דְּבַרֵּי רִש"י
שֶׁבֶּא הַקַּב"ה לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, דְּכוּלָּא
חֲדָא מִיְלֵתָא הִיא - שֶׁהַכֹּל הוּא עֲנִין אֶחָד,
שֶׁאֲבֵרָהּ הִיא חוּלָה מַחֲמַת הַמִּילָה,
וְהַקַּב"ה בֹּא לְבַקְרוֹ וּלְרַפְאוֹתוֹ, שֶׁכִּיּוֹן
שֶׁלֹּא רִצָּה לְהַתְרַפְאוֹת מֵעֲצָמוֹ שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ
שֶׁקֵץ בְּמַצוּה זוֹ, מוֹכַרְח לומר שֶׁלְכךָ
הַקַּב"ה לֹא בֹא אֵלָיו קוֹדֵם יּוֹם הַשְּׁלִישִׁי,
שֶׁמֵּא יֵאמְרוּ הָעוֹלָם שֶׁנִּתְרַפָּא מֵעֲצָמוֹ
וּמִרְצוֹנוֹ ע"י שֶׁהֵבִיט בְּמִרְגְּלִית שֶׁבְּצוּאָרוֹ.

לְאַחַר הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִהַמִּילָה אֵינוֹ צָרִיךְ לְרַפְאוּתָהּ
וּמַעֲתָה, שֶׁהִתְבָּאָר שֶׁמֵּא שֶׁהַקַּב"ה בֹּא
לְשִׂאוֹל בְּשִׁלוּמוֹ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ,
הִיא כְּדֵי לְרַפְאוֹתוֹ, שׁוֹב אֵין מְקוּם
לְהַקְשׁוֹת דְּדִילְמָא הַיּוֹם שֶׁבֶּא הַקַּב"ה לְבַקֵּר
אֶת אֲבֵרָהּ וּלְרַפְאוֹתוֹ, יּוֹם ד' אִזּוּ ה'
לְמִילְתּוֹ הֵיחָ^ל, דְּהָא - שֶׁהָרִי שֶׁנִּינוּ לְגַבֵּי

צִיּוּנִים וּמְקוּרוֹת

(ב), אִידְלֵי יוֹמָא [הוֹגֵבָה שֶׁמֶשׁ כְּשֶׁחֲמָה זוֹרַחַת],
אִידְלֵי קְצִירָא [מִקַּל הַחוּלִין]. וּבִפְסוּק (מִלְאֲכֵי ג' כ)
וְזָרְחָה לְכֶם יְרָאֵי שְׁמֵי שְׁמֶשׁ צְדָקָה וּמְרַפָּא בְּכַנְפֵיהָ
וּיְצָאֲתֶם וּפְשָׁתֶם פְּעֻלָּי מְרַבְּקָ, וּדְרִשׁוּ בַגְמְרָא (נְדָרִים
ח): שֶׁלְעוֹלָם הֵבֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיא חֲמָה
מִנְרֵתִיקָה, צְדִיקִים מִתְרַפְּאִין בָּהּ, וְרִשְׁעִים נִידוּנִין בָּהּ.
לג. וּמְכַל מְקוּם, בּוֹדֵאֵי מַה שֶׁנִּתְכַּוֵּן אֲבֵרָהּ לְרַפְאוֹת
עֲצָמוֹ עַל יְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ, אֵין נֹחֵשׁ שֶׁלֹּא עֵמַד בְּנִסְיוֹן,
וְאֵין מוֹכַח מִכָּךְ שֶׁקֵץ בְּמִילָה, שֶׁכֵּךְ הוּא דְּרַכּוּ שֶׁל
עוֹלָם לְהַתְרַפָּא בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע, וּמַחֲוִיב הָאָדָם לַעֲשׂוֹת
כֵּן. לג. רֵאָה בּוֹזָה בְּמִפְרָשִׁים שֶׁצִּיּוּנֵינוּ לְעִיל

וְכו', אִמְרוּ רַבֵּי יְנָאֵי, נִיקָב נִיקָב מִגִּיהֵנָם וְהִרְחִיחַ כֹּל
הָעוֹלָם כּוּלוֹ עַל יוֹשְׁבָיו לְשַׁעַר קָלָה, אִמְרוּ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, צְדִיקִים בְּצַעַר וְהָעוֹלָם בְּרִיוּחַ, הֵדָא אִמְרַת,
שֶׁהַחִימוֹם יִפֵּה לְמַכָּה, ע"כ. וְרֵאָה בְּפִירוּשׁ הַרְד"ל
לְפָרְקֵי דְרַבֵּי אֵלִיעֶזֶר (פְּכ"ט אוֹת טז) שֶׁבִיֵּאֵר אֶת
הַמְדַרְשׁ, עַל פִּי מַה שֶׁאִמְרוּ (ב"ב פד, א) שֶׁגִּלְגַל
הַחֲמָה עוֹבֵר דֶּרֶךְ הַתְּחַת שֶׁל הַגִּיהֵנָם בְּפָנֹת הַיּוֹם,
וְכַאֲשֶׁן שֶׁנִּיקָב חוֹר בְּגִיהֵנָם, שֶׁלֹּא הָחוּם מִגִּיהֵנָם בְּגִלְגַל
חֲמָה, וְהִרְחִיחַ הָעוֹלָם מִמֶּנּוּ. ל. אוֹלֵי צ"ל,
דֵּהַחִימוֹם מַעֲלֵי לְמַכָּה, כְּלִשׁוֹן הַמְדַרְשׁ, וְכִפִּי שֶׁרַבִּינוּ
בְּעֲצָמוֹ הִעֲתִיק הַלֵּךְ. לא. וְרֵאָה עוֹד ב"ב (טז),

שְׁלֹא הָיָה הַכָּאֵב כָּל כֶּךָ גָּדוֹל, אֲמַנֵּם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי דְכָתִיב (בראשית לד, כה) 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיוֹתָם בְּאֲבִים' וּמִתְרַגְּמִינָן כִּד תְּקִיפוּ לְחוּן בִּיבִיחוֹן, אֲזִי לֹא הָיָה יָכוֹל לְסַבֵּל, וְלֹא עָשָׂה נְסִיּוֹן שְׁלֵם, וְאִם כֵּן לֹא הָיָה לוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְנַלּוֹת עָלָיו אֶלָּא בַּיּוֹם הַרְבִּיעִי.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

הוא משום שביום השני לא היה הכאב כל כֶּךָ גָּדוֹל, אֲמַנֵּם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שאז הכאב של המילה חזק ביותר, כדכתיב באנשי שכס (בראשית לד, כה) כשמלו את עצמם, 'וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיוֹתָם בְּאֲבִים', וּמִתְרַגְּמִינָן - ומתרגם אונקלוס, כִּד תְּקִיפוּ לְחוּן בִּיבִיחוֹן - ביום השלישי למילתם, כשהתחזקו עליהם כאיבם¹⁷, אֲזִי שׁוֹב לֹא הָיָה אַבְרָהָם יָכוֹל לְסַבֵּל אֶת כָּאֵב הַמִּילָה הַחֲזָק וְהַסְתַּכֵּל בַּמְּרַגְלִית שֶׁבְּצוּאָרוֹ וְהַתְּרַפָּא, וְלֹא עָשָׂה נְסִיּוֹן שְׁלֵם - ולא עמד בנסיון זה בשלימות, וְאִם כֵּן, יֵשׁ לְדַקְדֵּק שְׁלֹא הָיָה לוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְנַלּוֹת עָלָיו בְּשִׁבִיל לְרַפְאוּתוֹ, אֶלָּא בַּיּוֹם הַרְבִּיעִי, כְּדִי לְבַטֵּל הַחֲשֵׁשׁ שֶׁל לְעוֹז זֶה.

לְאַחַר שֶׁעֲבָר יוֹם ג' אִין מְרַחֲצִין אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת לְפִי שְׁאִין עוֹד סַכְנָה (עיין שבת קלד, ב), וּבְשְׁאִין סַכְנָה, אִין צָרָךְ לְרַפּוּאָה. וְלִיבָא לְמִימַר שֶׁעֲדִין הָיָה מְקוּם לְמַעוֹת וְלוֹמַר שְׁאֲבָרְהֶם נִתְרַפָּא מִעֲצָמוֹ בְּהַסְתַּכְּלוֹתוֹ בְּאֲכָן מוֹכָה, וְהָא דְלֹא נִתְרַפָּא בַּיּוֹם הַשְּׁנִי, מִשּׁוּם

מילת תינוק, שְׁלֹאֲחַר שֶׁעֲבָר יוֹם ג' מִמִּילָתוֹ, שׁוֹב אִין מְרַחֲצִין אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת¹⁸, לְפִי שְׁאִין עוֹד סַכְנָה לְנִימוּל, וְאִסּוּר לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת (עיין שבת קלד, ב)¹⁹, וּבְשְׁאִין סַכְנָה, גַּם אִין צָרָךְ לְרַפּוּאָה, וְלֹא הוּצָרָךְ אַבְרָהָם שֶׁהַקְּב"ה יִרְפָּאנוּ.

גם כשנתרבה הכאב, הַשְּׁתַּדֵּל אַבְרָהָם לְהַתְּרַפּוּאוֹת רַק בְּדֶרֶךְ הַטֵּבַע

וְלִיבָא לְמִימַר - ואין לומר, שְׁאֵף כִּשְׁבֵא הַקְּב"ה לְרַפּוּאוֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, מְכַל מְקוּם עֲדִין הָיָה מְקוּם לְעוֹלָם לְמַעוֹת וְלוֹמַר, שְׁאֲבָרְהֶם נִתְרַפָּא מִעֲצָמוֹ בְּהַסְתַּכְּלוֹתוֹ בְּאֲכָן מוֹכָה שֶׁבְּצוּאָרוֹ, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא רִצָּה לְסַבֵּל צַעַר הַמִּילָה, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הִיתָה הַמִּילָה נְסִיּוֹן אֲצִלוֹ. וְהָא דְלֹא נִתְרַפָּא בַּיּוֹם הַשְּׁנִי,

ציזונים ומקורות

וביום שלישי למילה במים חמין, היה הולד מסוכן, אמנם בזמננו אין סכנה בדבר, כמבואר בשו"ע (או"ח סי' שלא ס"ט). לו. לשון הפסוק, 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיוֹתָם בְּאֲבִים וַיְקַחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלוֹי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חָרְבוּ וַיָּבֵאוּ עַל הָעֵיִר בְּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר'. לו. עיין ר"ן (על הרי"ף שבת נג, א ד"ה הלכה) ותוס' יו"ט (שבת פ"ט מ"ג), שדנו אם ביום הג' הוא 'מסוכן' יותר מביום א' וב', או 'חלש' יותר. וראה ברא"ם - מזרחי, שהאריך לדון בזה. והמהרש"א (ח"א ב"מ פו, ב ד"ה ומ"ש ביום ג') דחה

בתחילת המאמר. לד. היינו שדינו לרחוץ בשבת, כדן רחיצת כל אדם, ראה שו"ע (סימן שלא ס"ט). לה. לשון המשנה, מרחיצין את הקטן, בין לפני המילה ובין לאחר המילה. ומזלפין עליו ביד, אבל לא בכלי. רבי אלעזר בן עזריה אומר, מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת, שנאמר (בראשית לד, כה) 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיוֹתָם כּוֹאֲבִים', עכ"ל. ומשמע שרק ביום השלישי מרחיצין אותו, ולא אחר כך [בזמן חכמי הגמרא, אם לא היו רוחצים את הולד לפני המילה ולאחר המילה

מִשׁוּם הָכִי סָמִיךְ לִיה 'וְהוּא יֵשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל בְּחַם הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרֵנוּ. וְעַדִּין יֵשׁ לְדַקְדָּק, לְמַה הֶעֱרָכוּ שְׁלֹשָׁה רוּפָאִים לְאַבְרָהָם, דִּהְיִינוּ חֲמוּם הַיּוֹם, וּמִלֶּאךָ רִפְאֵל, וְעוֹד, הַקְרוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ, שֶׁהָרִי

מאמרים ז"ל
רפאל שרפא
את אברהם
הלך משם
וכי

בָּא לְבַקְרוֹ, וְעָקַר מְצוֹת בְּקוֹר חוֹלִים הוּא לַעֲשׂוֹת לוֹ כָּל מַה שֶׁצָּרִיךְ לְרַפּוֹאתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים (שו"ע יו"ד סימן שלה ס"ח) וְכֵן אֵיתָא פְּשוּט בַּמְדְרָשׁ, שֶׁבָּא לְרַפּוֹאתוֹ, וְעֵין בְּבַחֲיו (בפתיחה לפרשת וירא).

זרע שמשון המבואר

מִשׁוּם הָכִי סָמִיךְ לִיה 'וְהוּא יֵשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל בְּחַם הַיּוֹם, שִׁמְשָׁם מוֹכַח שֶׁאֲבָרָהֵם לֹא הִיא מִשְׁתַּדֵּל לְהִתְרַפְּאוֹת בְּדֶרֶךְ סְגוּלִית עַל יְדֵי הַמְרַגְלִית, אֲלֵא אַךְ וּרְק בְּדֶרֶךְ טְבַעִית מַעַט מַעַט עַל יְדֵי חוּם הַשֶּׁמֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרֵנוּ^{ל"ב}.

רוּפָאִים לְרַפּוֹאת אֶת אַבְרָהָם מִמִּילָתוֹ, דִּהְיִינוּ חֲמוּם הַיּוֹם – עַל יְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ^ט, וּמִלֶּאךָ רִפְאֵל^מ, וְעוֹד, הַקְרוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ, שֶׁהָרִי הַקַּב"ה בָּא לְבַקְרוֹ, וְעָקַר מְצוֹת בְּקוֹר חוֹלִים הוּא לַעֲשׂוֹת לוֹ - לְחוּלָה כָּל מַה שֶׁצָּרִיךְ לְרַפּוֹאתוֹ^{מב}, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים (עיין שו"ע יו"ד סימן שלה ס"ח)^{מג}, וְכֵן אֵיתָא פְּשוּט בַּמְדְרָשׁ^{מג} שֶׁבָּא לְרַפּוֹאתוֹ. וְעֵין בְּרַבִּינוּ

מְדוּעַ הוֹזַק אֲבָרָהֵם לְשִׁלְשָׁה דְבָרִים לְרַפּוֹאתוֹ וְעַדִּין יֵשׁ לְדַקְדָּק, לְמַה הֶעֱרָכוּ שְׁלֹשָׁה

ציונים ומקורות

דבריו. וראה עוד בשפתי חכמים (אות ב). לח. ואפשר עוד לבאר, שכוונת רבינו היא, שאם כשגדל הכאב כבר לא עמד אברהם בניסיון והסתכל במרגלית כדי להתרפאות, היה לאברהם לעשות כן מיד בבוקר של יום השלישי, בתחילתם של הכאבים החזקים שביום השלישי, ולמה 'כחום היום' דהיינו בחצות היום, עדיין ישב פתח האהל וסבל מכאבי המכה. אלא בעל כרחך שלא השתדל להתרפאות מהמרגלית, אלא רק בדרך הטבע על ידי חום השמש. לט. כמבואר לעיל דברי המדרש, שהחימום מועיל לריפוי המכה. וכפי שביאר רבנו שזה הטעם שהיה יושב בפתח האהל, כדי להתרפאות בדרך הטבעי. מ. כמבואר לעיל מהגמרא בבבא מציעא. מא. כבר התבאר לעיל בדברי רבינו, שמה שבא הקב"ה לבקרו היה כדי לרפאותו. וכאן מוסיף רבינו לכך ראייה, שהרי עיקר ענין ביקור חולים הוא כדי לדאוג לרפואת החולה. מב. ראה בנדרים (מ, א), לא כך היה מעשה בתלמיד אחד מתלמידי רבי עקיבא שחלה, לא נכנסו חכמים לבקרו ונכנס רבי עקיבא לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו חיה, אמר לו, רבי החייתני, ע"כ.

ופירש בשיטה מקובצת בשם הרי"ץ, שרבי עקיבא ראה שהמקום מעופש והיה המקום מקולקל וזמיק לחולה, וציוה לפנות המקום ההוא ולכבדו ולרבצו, ונזדכך אורו, ועל כן נתרפא החולה. ובשו"ע (יו"ד סימן שלה ס"ח) כתב, וכן כל חולי דתקיף ליה עלמא, וקשה ליה דיבורא, אין מבקרין אותו בפניו, אלא נכנסין בבית החיצון, ושואלין ודורשיין בו אם צריכין לכבד ולרבץ לפניו, וכיוצא בו, ושומעין צערו ומבקשים עליו רחמים. וכתב הרמ"א (שם ס"ד), כל שביקר ולא ביקש עליו רחמים, לא קיים המצוה. ומבואר מכל הנ"ל שתכלית המצוה של ביקור חולים לעשות לו צרכי רפואתו. מג. לא מצאנו מפורש כן במדרש, ואפשר שכוונת רבינו על פי דברי הרמב"ן (פסוק ב), וזה לשונו, עוד אמרו (ב"ר מח, ד) 'מזבח אדמה תעשה לי' (שמות כ, כא), ומה אם זה שבנה מזבח לשמי הריני נגלה עליו ומברכו, אברהם שמל עצמו לשמי, על אחת כמה וכמה. ושמה כיוונו עוד בזה לומר, שהיה לו במראה השכינה רפוי למחלת המילה, כי כן ראוי להיות כדכתיב (משלי טו, טו) 'באור פני מלך חיים'. ואף שאין זה ממש מפורש במדרש, כתב רבנו על כך 'וכן

וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדָּק עַל הַמְדַרְשׁ (ב"ר מח, ב) עַל פְּסוּק זֶה 'וִירָא אֱלֹו' וְכו', אָמַר אַבְרָהָם, אַחַר שְׁמַלְתִּי אֶת עֲצָמֵי, הַרְבֵּה גְרִים בָּאִים לְהַדְבֵּק בְּזֹאת אוֹת הַבְּרִית, עב"ל. וְהוּא תַמָּה, דְּאֶדְרָבָא יוֹתֵר קָל הָיָה מִתְחַלְלָה שְׁיִתְגַּיְרוּ, שְׁלֵא הָיָה לָהֶם לְסַבֵּל שׁוּם צַעַר, וְכִדְכָתִיב (בראשית יב, ה) 'וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרְוֹ. מַה שְּׂאִין בֵּין עֵתָה, שְׁיֵשׁ לָהֶם לְסַבֵּל צַעַר הַמִּילָה.

מאמנם ז"ל אמר אברהם אחר שמלתי את עצמי הרבה גרים באים להדבק בזאת הברית

זרע שמשון המבואר

וּיְתַנְיֶרוּ, לְפִי שְׂאֵז עַדִּיין לֹא הָיָה לָהֶם לְסַבֵּל שׁוּם צַעַר כְּדִי לְהַתְגַּיֵּר, וְכִדְכָתִיב (בראשית יב, ה) ^{טו} 'וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרְוֹ' - הֵם הַנֶּפֶשׁוֹת שֶׁהַכְּנִיסוּ אַבְרָהָם וְשָׂרָה תַּחַת כִּנְפֵי הַשְּׂכִינָה, שֶׁאֲבָרָהֶם גִּייר אֶת הָאֲנָשִׁים, וְשָׂרָה גִיירָה אֶת הַנְּשִׁים, וְהַפְּסוּק הַחֲשִׁיב כֵּאלֹו אַבְרָהָם וְשָׂרָה 'עָשׂוּ' נִפְשׁוֹת אֱלֹהִים^{טו}, וְזֶה הִיָּה לְפָנֵי שֶׁנִּצְטוּוּהָ עַל הַמִּילָה, הָרִי שֶׁהָיוּ מִתְגַּיְרִים אִז גְּרִים^{טו}. מַה שְּׂאִין בֵּין עֵתָה, אַחֲרֵי שֶׁנִּצְטוּוּ אַבְרָהָם וְכָל יְלִידֵי בֵּיתוֹ עַל הַמִּילָה, שְׁיֵשׁ לָהֶם - הַגְּרִים הַבָּאִים לְהַתְגַּיֵּר צְרִיכִים לְסַבֵּל צַעַר הַמִּילָה, יֵהִיָּה לָהֶם קֶשֶׁה לְהַתְגַּיֵּר, וְכִיצֵד יִתְכַּן שְׂדוּקָא לְאַחַר הַצִּיּוּוֹ עַל הַמִּילָה יִתְרַבּוּ הַגְּרִים.

בְּחִינֵי (בפתיחה לפרשת וירא)^{טו} שכתב גם כן, שאברהם נתרפא כשהתגלה אליו השי"ת.

קושיא על דברי המדרש שגרמה המילה שיתרבו הגרים, הלא יש בה צער

וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדָּק עַל דְּבַרֵי הַמְדַרְשׁ (ב"ר מח, ב) ^{טו}, עַל פְּסוּק זֶה 'וִירָא אֱלֹו' וְכו', אָמַר אַבְרָהָם, אַחַר שְׁמַלְתִּי אֶת עֲצָמֵי, הַרְבֵּה גְרִים בָּאִים לְהַדְבֵּק בְּזֹאת אוֹת הַבְּרִית - לְמוֹל עֲצָמָם וּלְבוֹא לְחִסּוֹת תַּחַת כִּנְפֵי הַשְּׂכִינָה, כִּיּוֹן שְׂרָאוֹ אֶת אַבְרָהָם אֲבִינוֹ נִימוּל, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהַכִּירוּ בַּמַּעֲלָת הַמִּילָה^{טו}, עב"ל. וְהוּא תַמָּה, דְּאֶדְרָבָא - הָרִי לְכַאוּרָה מִסְתַּבֵּר לְהִיפֵךְ, שִׁיּוֹתֵר קָל הָיָה מִתְחַלְלָה - לְפָנֵי שֶׁנִּצְטוּוּהָ אַבְרָהָם עַל הַמִּילָה, שְׁיִבּוּאוֹ

ציזנים ומקורות

שם). בידי משה (על המדרש) ביאר כוונת המדרש שאף הזקנים יבואו למול עצמם, עיי"ש. מו. לשון הפסוק, וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֵת לוֹט בֶּן אֶחָיו וְאֵת פֶּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרְוֹ וַיִּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיְבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן. מוה. ע"פ רש"י שם. מט. בפרשת דרכים (דרוש יז) כתב, שגגירם לגמרי ועשאם כישראל גמורים. וראה עוד בזה בשל"ה (מסכת שבועות תורה אור אות ריו). ובדברי המהרי"ט (ש"ת ח"ב או"ח סימן ו ד"ה ואי) מבואר, שעל ידי הגירות חל עליהם שם ישראל גמור. וראה קובץ שיעורים (ב"ב אות נד) שגגירן לקיים מצות בני נח.

הוא פשוט במדרש, משום שלמדו כן מק"ו, ונמצא שהדבר ברור ופשוט שהקב"ה ברכו וריפאו מחמת כן. וראה בשכל טוב (בראשית פרשת וירא יח, א), 'וירא' בשביל שמל אברהם ונצטער נגלה עליו הקדוש ברוך הוא לבקרו. 'אליו' ולא לשאר הנימולים. ה' במדת הרחמים ומרפא. מו. לשון רבינו בחיי, וכן אברהם הגיעה לו רפואה בגילוי שכינה שהיה חולה במצות מילה, ואז נתרפא כאשר נראה לו השם יתברך. מה. לשון המדרש, 'ואחר עורי נקפו זאת ומבשרי אחזה אל-ק' (איוב יט, כו), אמר אברהם, אחר שמלתי עצמי, הרבה גרים באו להדבק בזאת הברית. מו. על פי יפה תואר השלם (ב"ר

עוֹן שְׁעֲבַדְתִּי עֲבוּדָה זָרָה כָּל הַשָּׁנִים
הָרִאשׁוֹנִים, שְׁהָרִי לְדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן (שם
סד, ד) בְּן מ"ח שָׁנִים הַפִּיר אֲבָרְהָם אֶת
בוֹרְאוֹ, וְאַחַר מַלְחַמַת הַמְּלָכִים אָמַר לוֹ
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, 'לֵךְ טַל יִלְדוּתְךָ'
(תהלים קי, ג), כְּשֶׁשָּׁם שֶׁהַטַּל הָיָה פּוֹרֵחַ

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

ואומר להקב"ה, שמא תאמר שִׁישׁ בְּיָדִי
עוֹן שְׁעֲבַדְתִּי עֲבוּדָה זָרָה בְּכָל הַשָּׁנִים
הָרִאשׁוֹנִים לפני שהכרתי את הקב"ה,
פירוש, שְׁהָרִי לְדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן (שם סד, ד)²²
רק כשהיה בְּן מ"ח שָׁנִים הַפִּיר אֲבָרְהָם אֶת
בוֹרְאוֹ, ועל כן היה דואג על כל השנים
שעבד בהם עבודה זרה²³. וְאַחַר מַלְחַמַת
הַמְּלָכִים²⁴, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
לאברהם, 'לֵךְ טַל יִלְדוּתְךָ' (תהלים קי, ג)²⁵,
העוונות שעשית בשנות ילדותך, יהיו
דומים לטל, שְׁפָשֵׁם שֶׁהַטַּל הָיָה שִׁוּרֵד
בכל לילה, פּוֹרֵחַ – כשהשמש זורחת על
הארץ, הטל עולה לצד השמים ואיננו,

וְקָשָׂא זו אֵיתָא נְמִי בְּמַדְרֵשׁ הַמְּזוּכָר
לְקַמֵּן בְּסִמּוּד (אות ח), 'פֶּתַח הָאֵהָל' פֶּתַח
טוֹב פֶּתַחַת לַגְרִים. וְאֲדַרְבָּא, לְכַאוּרָה זו
היא נְעִילַת דְּלָתָה, וְלֹא פֶתִיחַת דְּלָתָה.
וַיֵּשׁ לֹאמַר, שְׁיִדוּעַ (ב"ר לט, ח) שְׁאֲבָרְהָם
הָיָה מִתְּפַחַד, תֹּאמַר שִׁישׁ בְּיָדִי

וְקָשָׂא זו אֵיתָא נְמִי בְּמַדְרֵשׁ – יֵשׁ
להקשות כן גם על דברי המדרש (ב"ר מח, ח)²⁶,
הַמְּזוּכָר לְקַמֵּן בְּסִמּוּד (אות ב), על לשון הפסוק
'פֶּתַח הָאֵהָל', שִׁדְרָשׁוּ פֶתַח טוֹב פֶּתַחַת לַגְרִים
על ידי המילה, שעל ידי כן יוכלו גם הם
להכנס תחת כנפי השכינה, וְקָשָׁה, שְׁאֲדַרְבָּא,
לְכַאוּרָה זו – המילה היא נְעִילַת דְּלָתָה בפני
הגרים, שלא ירצו להתגייר כדי שלא
להצטער במילה, וְלֹא פֶתִיחַת דְּלָתָה²⁷.

באמירת 'אף עוונותיך פורחים' נעשה
אברהם כבעל תשובה ולא כצדיק גמור
וַיֵּשׁ לֹאמַר, בהקדם מה שְׁיִדוּעַ הכתוב
במדרש (ב"ר לט, ח)²⁸, שְׁאֲבָרְהָם הָיָה מִתְּפַחַד

ציזונים ומקורות

אברהם בקול בוראו וכו'. נד. פירוש, אבל
לדעת ריש לקיש שבן שלש שנים הכיר את בוראו,
לא שייך לומר שהיה דואג על כל השנים שעבד בהם
עבודה זרה, שהרי היה קטן מאד באותם שנים. וגם
בעין יוסף (שם) כתב בשם יפה תואר, שמדרש זה
הולך בשיטת הסוברים שבן מ"ח שנה הכיר אברהם
את בוראו. נה. יש לעיין, מניין לו לרבינו
שדיבור זה נאמר לו לאחר מלחמת המלכים דוקא.
יש לומר, שלמד כן מדברי המדרש (שם) שדרש את
כל הפסוק (תהלים קי, ד) 'עֲמַךְ נִדְבוּת' וגו' הני"ל,
ו"ל, 'עֲמַךְ נִדְבוּת בְּיוֹם חִילְךָ', עֲמַךְ הֵייתִי בַעַת
שִׁנְכֵסַת אֶתָּה לִי כֹל הַחַיִּילוֹת וְהַאוֹכְלָסִים וְכוּ', לֵךְ טַל
ילדותך', לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד ואומר,
תאמר שיש בידי עון שהייתי עובד עבודת כוכבים כל

ג. לשון המדרש, 'פֶּתַח הָאֵהָל', פֶּתַח טוֹב פֶּתַחַת
לְעוֹבְרִים וְלֹשְׁבִים, פֶּתַח טוֹב פֶּתַחַת לַגְרִים.
נא. כן הקשה ביפה תאר השלם על המדרש, על פי
המבואר במדרש (מו, ג) שעייב את מילתו, שלא
לנעול דלת בפני הגרים. ועיין שם שתירץ בכמה
דרכים. גב. לשון המדרש, 'לֵךְ טַל יִלְדוּתְךָ'
(תהלים קי, ג), לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד
ואומר תאמר שיש בידי עון שהייתי עובד עבודת
כוכבים כל השנים הללו, אמר לו הקדוש ברוך הוא
'לֵךְ טַל יִלְדוּתְךָ', מה טל זה פורח אף עוונותיך
פורחים, מה הטל הזה סימן ברכה לעולם, אף אתה
סימן ברכה לעולם. גג. לשון המדרש, רבי יוחנן
ורבי חנינא תרויהוון אמרי, בן ארבעים ושמונה שנה
הכיר אברהם את בוראו, ריש לקיש אמר, בן שלש
שנים הכיר אברהם את בוראו, מְנִינן עַק"ב שמע

כִּף עֲוֹנוֹתֶיךָ פּוֹרְחִים, וְעֵינַי שָׁם בְּמַדְרֵשׁ
(למ, ח).

וְנִמְצָא שְׁאִינוּ כָּל כִּף שָׁבַח לְאַבְרָהָם,
שְׁתָּרִי אִינוּ נַעֲשֶׂה אֱלֹא כְּמוֹ בַּעַל
תְּשׁוּבָה, וְלֹא צְדִיק גָּמוּר. וְהָרִי זֶה דּוֹמֵה לְבְּנֵי
שְׁנַעֲשֶׂה בּוֹ כְּתָם וְאַחַר כִּף הַסִּירוֹ הַכְּתָם,
דְּמַכֵּל מְקוֹם הַבְּנֵי אִינוּ חֲדָשׁ כְּמַתְחֵלָה.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

חולה שנתרפא נעשה בריא יותר מבתחילה,
וכתינוק שלא חטא מעולם

וְאִמְרִינָן – וְעוֹד יֵשׁ לַהֲקָדִים מַה
שֶׁאִמְרוּ בַּגְּמָרָא בְּפֶרֶק ד' דְּנִדְרִים (מא, א) ^ט,
אִין הַחֹלָה עוֹמֵד – מִתְרַפָּא מִחֲלָיו עַד שֶׁשָּׁבַח
– טַבְעוֹ חוֹזֵר לִימֵי עֲלוּמְיוֹ – לִימֵי נַעֲרֻיו.
וּפְרֵשׁ רַש"י^ט, מֵאַחַר שֶׁחֵלָה וְנִתְרַפָּא
מֵהַחֹלִי, חוֹזֵר טַבְעוֹ לְהִיּוֹת כְּרִיא וְחֹזֵק
יֹתֵר מִמָּה שֶׁהָיָה קִדְּם הַחֹלִי. וַיֵּשׁ אֲמֹרִים,
שֶׁמָּה שֶׁאִמְרוּ שֶׁחוֹזֵר לִימֵי עֲלוּמְיוֹ, הֵינְנוּ
דְּנַעֲשֶׂה כְּתִינוּק שְׁנוּלֵד שְׁלֹא טַעַם טַעַם
חֲטָא, פִּירוּשׁ, מִלְּבַד מַה שְׁמוּחֲלִים לוֹ עַל

ונראה כאילו עשה לו כנפים ופרח והלך לו,
כִּף עֲוֹנוֹתֶיךָ פּוֹרְחִים – פָּרַחוּ וְנִמְחַקוּ לַגְּמֵרִי
כִּאִילוֹ אֵינִם, וְעֵינַי שָׁם בְּמַדְרֵשׁ (לט, ח).
וְנִמְצָא מְבוֹאֵר מִדְּבַרֵי הַמְּדַרְשׁ, שֶׁמָּה
שְׂדִימָה הַקְּב"ה אֶת עֲוֹנוֹתָיו לְטַל שְׁפוּרָה,
זֶה אִינוּ כָּל כִּף שָׁבַח לְאַבְרָהָם, שְׁתָּרִי אִינוּ
נַעֲשֶׂה אֱלֹא כְּמוֹ בַּעַל תְּשׁוּבָה – שֶׁשָּׁבַח עַל
עֲוֹנוֹתָיו, וְלֹא כְּמוֹ צְדִיק גָּמוּר – שֶׁלֹּא חֲטָא
מֵעוֹלָם^ט. וְהָרִי זֶה דּוֹמֵה לְבְּנֵי שְׁנַעֲשֶׂה בּוֹ
כְּתָם, וְאַחַר כִּף כִּיבְּסוֹ אוֹתוֹ וְהַסִּירוֹ הַכְּתָם
מִמֶּנּוּ, דְּמַכֵּל מְקוֹם, הַבְּנֵי אִינוּ חֲדָשׁ
כְּמַתְחֵלָה – כְּבַגְדֵי שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ כְּתָם כֻּלָּל^ט.

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

תשובה שאינם צדיקים מתחילתם. נח. מדברי
רבינו נראה, שמה שדימה הקב"ה את העוונות לטל
שפורח, היינו לומר שכשם שהטל אף שהוא עצמו
עולה לשמים, מכל מקום נשאר רושם של לחלוות
ממנו בארץ, כך העוונות אף שעל ידי התשובה פרחו
ואינם עוד אצל אברהם, מכל מקום, עדיין נשאר מהם
איזה רושם אצלו. [נאלא שבזכות המילה גם רושם זה
נעלם, כפי שרבינו מבאר בהמשך]. נט. לשון
הגמרא, אמר רבי אלכסנדר אמר רבי חייה בר אבא,
אין החולה עומד מחליו עד שמוחלין לו על כל
עוונותיו, שנאמר (תהלים קג, ג) 'הסולח לכל עוונותיו
הרופא לכל תחלואותיו', רב המנונא אמר, חוזר לימי
עלומיו, שנאמר (איוב לג, כה) 'רוטפש בשרו מנוער
ישוב לימי עלומיו'. ס. ברש"י לפנינו (ד"ה
חוזר) כתב רק את הפירוש השני שרבינו מביא. ואילו

השנים הללו, אמר לו הקדוש ברוך הוא, 'לך טל
ילדותך', מה טל זה פורה, אף עוונותיך פורחים, ע"כ.
וסובר רבינו, שמה שכתוב במדרש 'ביום חילך', ביום
שכנסת אתה לי כל החיילות והאוכלוסין, הכוונה
לאותו יום שבו התנדב אברהם לרדוף את המלכים,
שאו נתכנסו כולם נגדו, וכפירוש השני שבמהרז"ו שם.
ונמצא שכל מאמר זה נאמר לאחר מלחמת המלכים.
נו. לשון הפסוק, 'עמך נבכת ביום חילך בהדרי קדש
מרחם משחר לך טל ילדתך'. נז. בברכות (לד,
ב) נחלקו אמוראים האם במקום שבעלי תשובה
עומדין, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. ואף
להסובר שאומרים כן, כתב בספר הישר המיוחס לר"ת
(שער העשירי) ש'בעלי תשובה' היינו צדיקים גמורים
ששגגו באחד מהעבירות ועשו תשובה, שאז גדולה
מעלתם. אבל צדיקים גמורים, גדולה מעלתם מבעלי

וּמַעַתָּה נַחְזוּ אֲנִי, שְׁפָאן בְּאִבְרָהָם
 הָיָה צָרִיף שְׁלוֹשׁ רְפוּאוֹת,
 אַחַת, מִכָּאֵב הַמִּילָה, וּמִזֶּה נִתְרַפָּא מַחֵם
 הַיּוֹם, דְּהַחֲמוּם מְעַלְי לַמַּכָּה, בְּדֹאִיתָא
 בְּמַדְרָשׁ. וְהַשְּׁנִית, שְׁהָרִי הוּא הָיָה זָקֵן
 וְלֹא הָיָה בּוֹ כֹּחַ לְהוֹלִיד, כְּמוֹ שְׁאִמְרָה
 שְׁרָה (בְּרֵאשִׁית י"ב) 'וְאֵדְנִי זָקֵן, מִוֶּחֶן וְלֹא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

לביאה אך אינו יכול להוליד, וְלָזָה הוֹעִיל
 הַמְּלֹאךְ רְפָאֵל, שְׁהוֹסִיף בּוֹ כֹּחַ יוֹתֵר מִמָּה
 שֶׁהִיָּה מְקוּדָם, כְּמוֹ שְׁעוֹשֶׂה לְשֹׂאֵר הַחֲוֹלִים,
 כְּפִירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן שֶׁל רִשְׁ"י הַנַּ"ל,
 שֶׁכַּשְׂמֵתְרַפָּא מִחֲלֵיו נַעֲשֶׂה יוֹתֵר בְּרִיא
 מִבְּתַחֲלִילָה, וְעַל יְדֵי כֵן נַעֲשֶׂה אֲבֵרָהּ רֵאוּי
 לְהוֹלִיד.

וְעוֹד הָיָה אֲבֵרָהּ צָרִיף לְרְפוּאוֹתָיו שֶׁל
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵף שֶׁלֹּאֵחֵר מִלַּחֲמַת
 הַמַּלְכִים כִּבְר נִתְבַּשֵּׁר אֲבֵרָהּם אֲבִינוּ
 שֶׁהַקִּב"ה מַחֵל לוֹ עַל כָּל עוֹנוֹתָיו, מִכָּל
 מְקוֹם, עֲדִיין הִיָּה כִּבְעַל תְּשׁוּבָה שֶׁנִּשְׁאָר
 בּוֹ רוּשֵׁם מִהַחֲטָא, וְכַדּוּגְמַת בְּגַד
 שֶׁכִּיבְסוּ מִמֶּנּוּ אֵת הַכֶּתֶם, שֶׁאִינוּ נִרְאֶה
 כִּבְגַד חֹדֶשׁ, וְהוּצַרְךְ עֲדִיין שְׁיַעֲשֶׂהוּ
 הַקִּב"ה כְּתִינּוּק שֶׁלֹּא טַעַם חֲטָא,
 כְּפִירוּשׁ הַשְּׁנִי שֶׁל רִשְׁ"י הַנַּ"ל, וְלֹא יִשְׁאָר
 בּוֹ אֵף רוּשֵׁם מִהַחֲטָא, וְהִיא הַרְפוּאָה
 הַשְּׁלִישִׁית, וְזֶה הָיָה לוֹ בְּזִכּוֹת הַמִּילָה^{סג},

כל עוונותיו, כמבואר בגמרא שם, אף לא
 נשאר בו שום רושם מחטאיו, וכדוגמת
 תינוק שנולד, שאין בו שום רושם של
 חטא^{סב}, עב"ל.

שלשה רפואות, לכאב המכה,

שיחזור לימי עלומיו,

ושיהיה כתינוק שנולד לענין החטא

וּמַעַתָּה נַחְזוּ אֲנִי – יֵשׁ לְהַתְּבוּנָה
 וְלִהְבִּין, שְׁפָאן בְּאִבְרָהָם הָיָה צָרִיף שְׁלוֹשׁ
 רְפוּאוֹת בְּשִׁלּוּשׁ דְּבָרִים שׁוֹנִים. הַרְפוּאָה
 הָאַחַת הִיא מִכָּאֵב הַמִּילָה, וּמִזֶּה נִתְרַפָּא
 מַחֵם הַיּוֹם, דְּהַחֲמוּם מְעַלְי – טוֹב וּמוֹעִיל
 לַמַּכָּה - לְרַפְּאוֹת הַמַּכָּה, בְּדֹאִיתָא בְּמַדְרָשׁ
 שֶׁהוּבָא לְעִיל.

וְהַרְפוּאָה הַשְּׁנִית, שְׁהָרִי הוּא הָיָה זָקֵן,
 וְשׁוֹב לֹא הָיָה בּוֹ כֹּחַ לְהוֹלִיד, כְּמוֹ שְׁאִמְרָה
 שְׁרָה (בְּרֵאשִׁית י"ב)^{סב} 'וְאֵדְנִי זָקֵן, וְדִרְשׁוּ
 בְּמַדְרָשׁ (ב"ר מ"ח, י"ז) שֶׁאִמְרָה שְׁרָה,
 שֶׁאֲבֵרָהּ מִוֶּחֶן וְלֹא פּוֹלֵט – שֶׁהוּא רֵאוּי

ציִוּנִים וּמְקוּרוֹת

שהחולאים באים על האדם מפני חטאיו, והיסורים
 ממרקין עוונותיו, ועל ידי כן נעשה כתינוק שאין בו
 חטא. סב. לשון הפסוק, וְתַצַּחֵק שְׁרָה בְּקִרְבָּהּ
 לְאֵמֶר אַחֲרַי בְּלִתִּי הַיְתָה לִי עֲדָנָה וְאֵדְנִי זָקֵן.
 סג. יש לדקדק, הרי דברי רש"י הם בכל חולה,

הפירוש הראשון כתוב בר"ן (שם) [יצויין, כי פירוש
 רש"י הנמצא לפנינו הוא רק מיוחס אליו, אבל לא
 הוא כתבון]. אמנם בר"ן שבעין יעקב, מובאים שני
 הפירושים. סא. ע"פ עיון יעקב (על העין יעקב
 שם). ובמהרש"א (ח"א ד"ה אין החולה) פירש,

וְעַל זֶה נֶאֱמַר (יבמות מח, ב) גֵּר שְׁנַתְנִיחַ, שְׁהִרְבָּה גְרִים יָבֹאוּ לְהִדְבֵּק בְּזֹאת אוֹת
 חֲבֵרִית, הוֹאִיל שְׁבֻזָּה נַעֲשִׂים כְּתִינוּק כְּתִינוּק
 וְזֶהוּ הַפֶּתַח שֶׁפֶתַח לַגְרִים, וְזֶהוּ שְׁלֹא טַעַם טַעַם חֲטָא.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

ידי המילה. וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁאִמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ, שְׁהִרְבָּה גְרִים יָבֹאוּ לְהִדְבֵּק בְּזֹאת אוֹת
 חֲבֵרִית, וְהַכוּוּנָה שֶׁהוֹאִיל שְׁבֻזָּה חֲבֵרִית
 מִלֵּה נַעֲשִׂים הַגְרִים כְּתִינוּק שְׁלֹא טַעַם
 טַעַם חֲטָא, וְלֹא נִשְׁאָר בֵּהֶם שׁוֹם רוֹשֵׁם
 מֵעוֹנוֹתֵיהֶם, עַל כֵּן יִתְרַבּוּ הַגּוֹיִם שְׂרוּצִים
 לְהַתְגַּיֵּר, אִף שִׁיִּצְטָרְכוּ לִסְבּוֹל אֶת צַעַר
 הַמִּלְּהָ^{טו}. וּמִיּוֹשְׁבֵי דַבְרֵי הַמִּדְרָשׁ^{טו}.

וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּגְּמָרָא (יבמות מח, ב)^{טו}, גֵּר
 שְׁנַתְנִיחַ, כְּקַטָּן שְׁנוּלָד דְּמִי - שֶׁלֹּא חֲטָא
 מִימֵי וְאִין בּוּ שׁוֹם רוֹשֵׁם שֶׁל חֲטָא^{טו}.
 שֶׁאֲחֵרֵי הַמִּלְּהָ, נַעֲשֶׂה כְּצִדִּיק גַּמּוֹר שֶׁלֹּא
 חֲטָא מֵעוֹלָם, וְנִדְמָה לְבַגְד חֲדָשׁ לְגַמְרֵי^{טו}.
 'פֶּתַח לַגְרִים' שִׁידְעוּ שְׁבֻזָּת הַמִּלְּהָ לֹא
 יִשְׁאָר בֵּהֶם אִפִּילוּ טַעַם חֲטָא
 וְזֶהוּ הַפֶּתַח שֶׁפֶתַח אֲבָרָהֶם לַגְרִים עַל

צִיּוּנִים וּמְקוּרֹת

נח, רבי יוסי אומר, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי
 [ובודאי שאינם נענשים על העבר], אלא מפני מה
 מעוניין, לפי שאין בקיאיין בדקדוקי מצות כישראל.
 סה. בביאור ענין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ראה
 לשון הלבוש ("יד" סימן רסט ס"א) שכשמקבל עליו
 עול תורה ומצוות, ודאי נעברה עליו רוח ממרום רוח
 חדש, רוח קדישא נשמתא חדתא, ונעשה איש אחר
 וכאילו נוצר ונולד בו ביום דמי. והאלשיך (ויקרא יט,
 לג) כתב בטעם שהוא כקטן שנולד, כי בהתגייר
 מקנים בו מן השמים נפש חדשה מתחת כנפי השכינה
 וכו'. וראה עוד שו"ת דובב מישרים ("ח"א סימן קלו
 ד"ה והנ"ל) מש"כ שכשנתגייר נשתנה גופו כגוף
 חדש וכקטן שנולד דמי. סו. ראה מה שכתבו
 בענין זה, בפרשת דרכים (דרך האתרים, דרוש ב),
 וערוך לנר (כריתות ט, א בתוס' ד"ה כי).
 סז. ביאור דברי רבינו, שמתחילה היו הגרים
 מתפחדים להתגייר, לפי שחששו שיענשו על
 עוונותיהם הקודמים, או שלכל הפחות ישאר בהם
 רושם של חטא, וכפי שהתבאר לעיל, ולכן מיעטו
 הנכרים להתגייר. אמנם לאחר שנימול אברהם
 והתבשר שבזכות זה נעשה כתינוק שנולד ולא נשאר
 בו אפילו טעם חטא, נפתח פתח לגרים והם התרבו.
 והיינו שחידש רבנו שיש חילוק בין הגרים שנתגיירו
 לפני שנימול אברהם, לבין הגרים שנתגיירו לאחר
 שנימול, שלאחר שנימול, ע"י המילה נעשים כקטן
 שנולד, בודאי יש בזה בשרה גדולה לגרים שמעתה

שנעשה כקטן שנולד, ואם כן, מה היתה מעלת זכות
 המילה והחולי שבה, יתירה משאר חולה. ויש לבאר
 לפי פירוש המהר"ל בחידושי אגדות (שם ד"ה עד)
 בדברי הגמרא, שהחולה חוזר לבריאותו על ידי שגופו
 חוזר להיות כבראשונה, שאל"כ לא היה חוזר
 לבריאותו לאחר שנפסד טבעו. ומאחר שחוזר להיות
 כבראשונה, בזה מוחלין לו כל עונותיו כאשר חוזר
 לקדמותו שהרי קדמותו היה בלא חטא. ומבואר
 מדבריו, שמדובר דווקא בחולה שגופו נפסד ונשתנה,
 ואם כן, בחולי של המילה אינו כן, ובשאר בני אדם
 אין אומרים שנעשה כקטן שנולד כשמבריא מחולי
 שהוא כעין חולי המילה, ורק אצל אברהם נתחדש
 שבזכות מצות המילה, ריפאו הקב"ה מחולי המילה,
 כאילו היה חולי שנשתנה גופו, ומעלה זו בריפוי
 חולי המילה, נכללת במה שהגר נחשב כקטן שנולד.
 ועוד נראה לבאר, שאכן בכל חולה נאמר כן, אלא
 שהדבר תלוי לפי זכויותיו, ואם אינו זכאי לבוא
 למעלה זו, אינו מתרפא, ולגבי אברהם מחמת זכות
 המילה זכה לכך שירפאו השי"ת להיות כקטן שנולד.
 ומסיים רבנו שזה נכלל במה שאמרו חז"ל גר
 שנתגייר כקטן שנולד, כי בזכות המילה זוכה להיות
 כקטן שנולד גם בענין זה שכשמרפאו השי"ת מנקה
 אותו מן החטא ממש כמו קטן שנולד.
 סד. לשון הגמרא, תניא, רבי חנניא בנו של רבן
 גמליאל אומר, מפני מה גרים בזמן הזה מעוניין
 ויסורין באין עליהן מפני שלא קיימו שבע מצות בני

וְהָאֵי דְנִקְטַת הַלְשׁוֹן שֶׁל 'זֹאת אוֹת
הַפְּרִיט', וְלֹא אָמַר יְבוֹאוּ לְהַדְבֵּק
בְּשִׁכְנֵיהָ אוֹ בְּיִשְׂרָאֵל, אֲפֹשֶׁר שְׁיִרְמֹזוּ
שִׁיתְעֲלוּ עַל כָּל הַמְקַטְרָגִים, שֶׁלֹּא יוֹכְלוּ
עוֹד לְהִזְיֵק לָהֶם, שֶׁהָרִי סְמָא"ל וְלִילִי"ת
גִּימְטְרִיא תְרִי"א, וּמִלַּת בְּרִי"ת הוּא תְרִי"ב.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְבוֹאָר

חלק מעם ישראל. אֲפֹשֶׁר שְׁיִרְמֹזוּ
הַמְדַרְשׁ, שֶׁבְּזִכּוֹת מִצּוֹת בְּרִית מִלֵּה
יִתְעֲלוּ הַגְּרִים מֵעַל כָּל הַמְקַטְרָגִים, שֶׁלֹּא
יִכְלוּ עוֹד לְהִזְיֵק לָהֶם^ט, שֶׁהָרִי שְׁנִי
הַמְזִיקִים הַגְּדוֹלִים, סְמָא"ל - שֵׁם שֶׁל

בזכות המילה יתגברו הגרים על כל המקטרגים
וְהָאֵי דְנִקְטַת הַמְדַרְשׁ, הַלְשׁוֹן שֶׁל
הַרְבֵּה גְרִים בָּאִים לְהַדְבֵּק בְּזֹאת אוֹת
הַפְּרִיט', וְלֹא אָמַר שִׁיבֹאוּ גְרִים לְהַדְבֵּק
בְּשִׁכְנֵיהָ, אוֹ לְהַדְבֵּק בְּיִשְׂרָאֵל - לְהִיּוֹת

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

טומאת עכו"ם, והטבילה נותנת עליו קדושת ישראל.
ויש להעיר, שברביד הזהב (פרשת לך בפסוק ואת
הנפש) כתב, שהלימוד שהוא 'כקטן שנולד' הוא
מהפסוק והנפש אשר עשו בחרן. ולכאורה הוא
שלא כדברי רבינו, שרק לאחר המילה נעשה כקטן
שנולד, אבל בגרים שנתגיירו ע"י אברהם ולא מלו
עצמם ורמוזים בפסוק 'הנפש אשר עשו בחרן', לא
היו נחשבים כקטן שנולד. ובעיקר דברי רבינו, יש
להוסיף ולציין שבפרשת דרכים (דרך האתרים דרוש
א') כתב, שהדין 'כקטן שנולד' נתחדש רק בגירות
שלאחר מתן תורה. סח. סיכום הדרוש בקצרה.
א. לידי ביתו של אברהם, התרפאו מהמרגלית
שהיתה תלויה בצוארו, ולא הוצרכו לרפואה אחרת.
ב. אברהם לא רצה להסתכל במרגלית, לפי שרצה
לסכול את הצער של מצות המילה. ג. אם אברהם
היה מתרפא מיד, לא היתה המילה נחשבת כנסיון.
ד. אברהם הווקק לשלשה מיני רפואות. חום היום
ריפא אותו מכאב המכה. המלאך רפאל החזיר לו את
כח ההולדה. והקב"ה בעצמו כשכא לרפואתו עשאו
בזכות המילה כתינוק שאין בו שום רושם של חטא.
ה. על ידי המילה זכה שנעשה אברהם כתינוק שאין
בו שום רושם של חטא, ובוזה נפתח פתח לשאר גרים
שירצו להתגייר, כי נודע להם שימחק כל העבר כלא
היה ממש, וכמי שעתה נולדו. סט. צ"ב כוונת
רבינו, שנראה שהמקטרגים רוצים להזיק את הגרים
מפני שנתגיירו. ואפשר שהכוונה לפי המבואר
במקובלים (ראה עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו,
מאמר אם כל חי ח"ג סימן ח. וראה זכר דוד מאמר
א' פצ"א, שהביא מדברי המקובלים בזה), שנסמות

יבואו ביותר להתגייר. וראה כעין דברי רבינו
ביישוב כוונת המדרשים הנ"ל, בעבודת ישראל
(בפרשתינו ד"ה והוא) וז"ל, 'ומסתמא המתקרבם אל
אברהם למדו אורחותיו גם כן לעשות תשובה
בשמעם ממנו תנחומי הקדוש ברוך הוא 'טל ילדותך',
כי שני הילדות שלא ידע את בוראו, הם כטל לשנים
הטובות הבאות, והם היו הגורם להיות בעל תשובה
כל ימיו, ועל ידי זה נתחזקו כל בעלי עבירות לשוב
אל ה', מאחר שראו שהבורא ימינו פתוחה לקבל
שבים. ועיין שם שרמזו כן בדברי המדרש.
מפשטות דברי רבנו נלמד שמה שאמרו גר שנתגייר
כקטן שנולד, זהו רק מחמת המילה, ולא מחמת עצם
הגירות. שהרי גם קודם שملו עצמם נעשו גרים
גמורים, וכמו שמשמע מדברי רבנו, וכן הבאנו לעיל
בהערה מדברי הפרשת דרכים והאחרונים, לגבי
הגרים שגיירו אברהם ושרה. ויש לברר, אם לפי זה
גר שנתגייר ומאיזה טעם לא מל עצמו, לא יהיה
נחשב כקטן שנולד. ויל"ע. 'אולם יתכן שאכן מי
שאינו יכול למול עצמו אי אפשר לו להתגייר, ועיין].
אולם יש לפרש לפי משמעות דברי רבנו, שעתה אחר
המילה של אברהם, כשכא הקב"ה לרפואתו נתחדש
דבר זה, ולכן תלה דבר זה במילה. אולם אפשר
שחידש הקב"ה כן עתה כשנעשה גירות בשלימות
ממש, ולעולם מכאן ואילך כל גר שמתגייר נחשב
כקטן שנולד. והנה בעיקר מהות המילה ושייכותו
לגירות, יש שכתבו, שהיא להסיר הטומאה, ראה
באורך בזכר דוד (מאמר א' פצ"א) שהביא מדברי
המקובלים בזה, וכן ביארו בבנין ציון (שו"ת סימן
צא) ובגליוני הש"ס (יבמות מו, א), שהמילה מסיר

 זָרַע שְׁמֻשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

קליפה רעה, והוא שרו של שעיר^ב, והוא הזכר שבקליפה^א, וְלִילִי"ת - אם השדים^ט, והיא הַנְּקִיבָה שבקליפה^{טב}, גִּימְטְרִיא של שניהם יחד^{טג} הוא תרי"א^{טד}, ומִלְת' פְּרִי"ת' הוא גימטריא תרי"ב, שהוא אחד יותר, והרי זה רומז שעל ידי 'אות הברית', מתגבר כח הקדושה על כח הקליפות.

 צִיּוּנִים וּמְקוּרֹת

(להרמ"ז, אות תריא) וראה עוד בפירוש הרמ"ז על הזוהר (ח"ד רעה, א ד"ה פקודא בתר דא). עד. בספר עפריה דאברהם (דרוש א' לגאולת עולם) כתב כדברי רבינו זו"ל, כי שומר הברית נקרא צדיק ואין ס"מ שולט בו, שהרי מצינו מה שאמרו רז"ל, בראתי לו תורה תבלין. ואני בעוניי אמרתי, מצות המילה היא חמורה הרבה, שהרי ס"מ ובת זוגיה לילי"ת, עולים למנין תרי"א, ותורה גם כן תרי"א, וזהו שאמרו (קידושין ל, ב) בראתי לו תורה תבלין, מה שאין כן ברי"ת - עולה תרי"ב, אחד יותר על ס"מ ובת זוגיה, אשר על כן שומר הברית אינו מתפחד מהנזכר, ונצול מיום הדין בשביל חותם שעליו תם ונקי.

הגרים הם מישראל, אלא שנדחו ונפלו לקליפות, והם חוזרים לקדושת ישראל [שלא כדעת המקובלים, שהם נשמות הגויים בתחילתן, שנתערבו בהם ניצוצי הקדושה], וכיון שהם יוצאים מרשות הסיטרא אחרא, היא רודפת אחריהם ורוצה להזיקם. ע. ע"פ זוהר (ח"ג קצב, ב) זו"ל, 'זורח משעיר למו' משעיר ממש, דא סמא"ל'. עא. מצודת ציון (ישעיהו לד, יד). עב. בעץ חיים (שער לו פ"ב) כתב, 'הנוקבא דזעיר אנפין דקליפה דאצילות, היא לילי"ת אשת סמא"ל'. עג. במדרש תלפיות (אות י' ענף יצר הרע) כתב בשם לב אריה (פרשת פקודי דף סח, ב) זו"ל, מצאתי כתוב דלילי"ת וסמא"ל הוא מספר תרי"א, שהוא יצר הרע וכו'. וכן כתב ברמ"ז הרומ"ז

לומד בתורת זרע שמשון

רוצה להבין יותר?
מעונין לשמוע ווארט קולע
בענייני הפרשה?
רעיון קצר ונפלא בענינים אחרים?
שיעור תמציתי על דרוש שלם?

בלשון הקודש * באידיש
באנגלית * בצרפתית

קול זרע שמשון

ארץ ישראל
02-80-80-600

ארה"ב
716-229-4808

לונדון
0333-300-2515